Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 22 (1672) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 29 МАЯ 1988 г. ЦАНА 20 зл.



Маладыя музыканты з Бельска, выхаванцы Сяргея Лукашука, які нядаўна адзначаў 25-годдзе сваёй мастацкай працы, — Тамаш Лукашук (сын Сяргея, іграе на гармоніку) і Адам Семянюк (іграе на басэтлі). Фота Ю. Вяжхоўскага.



ІНТЭРВ'Ю ДАЕ ЯН ЧЫКВІН

Аснова — повязь вякоў

— „Іду"! — заявілі Вы з вокладкі першага свайго зборніка. Аднак, як ні дзіўна, малады парыў кіраваў свае крокі ў вясковае дзяцінства, „дзе б'юць жыватворчыя крыніцы, дзе кожнаму можа прысніцца паэзіі магнітнае поле". Якое яно было ў Вашым сне?

— На жаль, фізічна вярнуцца ў маленства немагчыма. Спадарожнічаць туды можна толькі ў думках, дзякуючы таму, што вэ ўнутраным свеце чалавека адналькава рэальна існуе для нас, як цяперашні час, таксама час мінулы і час будучы. Мы несупынна плаваем у гэтым бясформенным час-акіяне і не ведаем, дзе нас больш.

Хоць дзяцінства маё, звычайнага вясковага хлапчука, не было ружовым, але і не чорна-белым, бо былі ў ім усе колеры тагачаснага жыцця, то з далёкай перспектывы той перыяд уяўляецца мне зараз страчанай Аркадыяй, зямлёй запаветнай. Перш за ўсё таму, што бацькі мае мелі свой дом, даволі вялікі, адметны сваёй прыгожай архітэктурай. Тут жа быў абшырны гарод-сад, далей клуня, хлявы. Гэта быў, у засені старых дрэў і жываплотнага бэзу, салідны засценак, распаложаны крыху збоч вёскі. Чулася ва ўсім ім трываласць, мацата, бяспечнасць. Жылі мы тады не то што багата, але і не цягнулі жылы, каб пракарміцца. Сям'я была мнагалікая, многагалосая. Бацька мой быў чалавек кемлівы. Не прывязваючы дзяцей да зямлі, бо не было да чаго, ён прывіў нам пашану да кніжкі і прыроды. Вось у гэтым клімаце і рос я, душэўна свабодны і не пакалечаны дзікай працай.

Вяртаюся часта да дзяцін-

(Працяг на стар. 4)



РАПАРТ З МІЛЕЙЧЫЦКАЙ ГМІНЫ

АЗІРНУЦЦА ЗА СЯБЕ...

Канчаецца чатырохгадовы тэрмін апошняга склікання мясцовых прадстаўнічых органаў народнай улады. Дык і ёсць нагода, каб азірнуцца за сябе, каб па-гаспадарску ацаніць пройдзены шлях.

Дзеля гэтага накіраваўся я ў Мілейчыцкую гміну. Чаму туды? Проста, так мне выпала. А можа яшчэ і таму, што гэты куток нашай роднай Беласточчыны ніколі не славіўся вялікімі дасягненнямі, не выдзяляўся натуральнымі багаццямі, не ганарыўся буйнай прамысловасцю. Жыццё там праходзіла неяк няспешна, паціху, без крутых паваротаў. На месцы, аднак, яно не стаяла. І вось у апошніх гадах Мілейчыцы бы́цццам бы памаладзелі, папрыгажэлі. На галоўных, праязных вуліцах паявіўся асфальт, праложаны водаправод. Вада падземнымі трубамі пацякла ў 1986 годзе не толькі ў дамы пасёлка Мілейчыцы. Водаправодам карыстаюцца ў вёсках: Ялтушчыкі, Грабарка і Паканева. Разам — 20 кіламетраў водаправода, якім карыстаецца 381 гаспадар. Пасля электрыфікацыі вёсак пастаўка вады ў сялянскія дамы і панадворкі з цэнтральных калектыўных водаправодаў з'яўляецца найбольш каштоўным здабыткам у жыцці нашай вёскі.

Начальнікам гміны ў Мілейчыцах з'яўляецца **Мікалай Бартнічук.** На гэтай пасадзе працуе ён ужо 14-ты год. Ведае тут усіх і яго людзі ведаюць ды паважаюць. У нашым ваяводстве Мікалая Бартнічука можна лічыць ветэранам дзяржаўнай адміністрацыі.

У гміне, якая мае выключна сельскагаспадарчы характар, найважнейшай справай з'яўля-

(Працяг на стар. 6)



У САМАЛЁЦЕ (I)

Даведваемся, што можна ўжо выходзіць з будынка аэрапорта, сядаць у аўтобус і ехаць да самалёта. Уся аперацыя працягваецца мінут пятнаццаць. Аказваецца, што ляцім амерыканскім самалётам „D-48", які бярэ на борт 260 чалавек.

Дарэчы, шэсць гадоў таму назад ляцеў я „Капернікам", які пасля разбіўся. Ляцеў я ў Маскву і „Касцюшкам", які таксама пасля пацярпеў аварыю. Зразумела, што сядаючы ў самалёт, не можа чалавек не думаць аб гэтых катастрофах. Аднак не агортвае мяне панічны страх. Прыгадваю, як я гадоў восем таму назад быў у Малдавіі з нагоды Дзён літаратуры ў гэтай рэспубліцы. Калі мерапрыемства скончылася, усе пісьменнікі сабраліся ў аэрапорце, каб ляцець у Маскву. Аказалася, што не ляціць з намі толькі вядомы пісьменнік і спявак Булат Акуджава. Я спытаў, чаму ён не ляціць. А ён мне на гэта: „Проста баюся". Спадабаўся мне такі шчыры адказ. Нехта іншы саромеўся б сказаць праўду і выкручваўся б, а гэты ўзяў і сказаў праўду.

Калі мы ўжо расселіся, дык хочучы-няхочучы пачаў я параўноўваць новы для мяне самалёт з „Капернікам" і „Касцюшкам". Здалося мне, што розніцы ніякай няма, аднак праз некалькі мінут аказалася, што ёсць. Усё ж-такі тое-сёе ёсць. Па-першае, калісьці аб'яўлялі, што самалёт вядзе такі-та і такі экіпаж пад камандаваннем такога-та і такога капітана. Цяпер гэтага няма. Не ведаю, колькі ў гэтым праўды, але быццам бы самалёты гэтыя водзіць амерыканскі экіпаж пілотаў. Што датычыць групы сцюардэс, дык сярод іх амаль усе полькі і толькі адна амерыканка, якая па польску гаворыць толькі „prosze pardzo і dziekuje".

Па-другое, у адрозненне ад „Каперніка" або „Касцюшкі", у самалёце „D 48" ёсць выратавальныя лодкі. Калі б нам аб гэтым не сказалі, дык ніхто з пасажыраў аб гэтым не ведаў бы. Справа ў тым, што гэтыя лодкі так замантаваны ў столь самалёта, што ніхто з нас іх не заўважыў. Зрэшты, думаю, што гэтыя лодкі маюць толькі псіхалагічнае значэнне. Не ўяўляю сабе, як іх можна было б вывалачы і спусціць на ваду, калі б самалёт упаў у мора.

Можам гаварыць аб трэцяй розніцы. Заключаецца яна ў тым, што кожнаму з пасажыраў выдалі тапачкі. Вельмі мяккія і каляровыя. Аказалася, аднак што ўсе яны маюць 37 размер. Зразумела, што як Барташэвіч, так і я не маглі іх надзець на ногі, бо маем размер 43.

Самалёт з Варшавы ў Нью-Йорк ляціць каля дзевяці гадзін. Можна ў ім сядзець, можна паўляжаць, можна стаяць і можна хадзіць. Зразумела, што людзі прыглядаюцца адзін да другога і навязваюцца між імі як бы сямейныя сувязі.

Хачу сказаць, што ляцела разам з намі і муха. Калі я ўбачыў, як лётае яна па салоне самалёта і сядае на галовы, прыпомніўся мне фрагмент апавядання Якуба Коласа, у якім апісаны чыноўнік, які ноччу ловіць на сценах клапоў. Запаліўшы свечку і ўбачыўшы клапа, чыноўнік набліжае да яго полымя свечкі і гаворыць: „А гад, у цябе пашпарт ёсць?" Мушу прызнацца, што мне таксама хацелася гэту надакучлівую муху спытаць: „А, гадаўка, ці ў цябе ёсць пашпарт?"

Зрабіў на мяне вялікае адмоўнае ўражанне адзін чалавек, так гадоў пад пяцьдзесят пяць. Яму напэўна, здавалася, што ён вельмі прыгожы, дасціпны і разумны. Рабіў усё, каб звярнуць на сябе ўвагу і каб даказаць, што тады, калі іншыя трывожацца, канцэнтруюцца, клапоцяцца, ён — чалавек абсалютна свабодны і непадпарадкаваны. Першае, што ён зрабіў, дык закурыў у тым радку крэсел, дзе курыць нельга. Пры гэтым разглядаўся навокал, а яго міна гаварыла: „Гляньце, які я адважны і незалежны". Калі сцюардэса звярнула яму ўвагу, высока падняў дзве рукі і голасна крыкнуў: „Poddaję się dlatego, że pani jest piękna". Даволі хутка пакінуў сваё месца і пачаў лазіць па самалёце ды шукаць прыгожых паняў. Урэшце ўпадабаў паню, якая сядзела перада мной і Барташэвічам. Пры гэтай пані былі два свабодныя крэслы, значыць, доступ да яе быў вельмі лёгкі. Салонны леў падыйшоў да пані і пастукаў пальцам у пустое крэсла. І калі пані глянула на яго, сказаў: „Dobry wieczór", хоць была 11[00] гадзіна раніцы і сонца яскрава свяціла ў вокнах. Даволі бесцырымонна сеў у крэсла, праз момант падсунуўся да пані яшчэ бліжэй і пасля кароткага „ля, ля, ля" ўжо адна яго рука пяшчотна гладзіла шыю пані. Пані аднак праявіла характар і правяла з дурылам прынцыповую размову:

— Mam do pana jedną prośbę, — сказала.

— Każda prośba Pani jest dla mnie rozkazem, którego nie mogę nie wykonać, — адказаў услужліва дурыла.

— To dobrze, niech pan będzie uprzejmy opuścić miejsce, które do pana nie należy.

— Chyba się przesłyszałem?

— Nie przesłyszał się pan, proszę. Proszę mnie uwolnić od swego towarzystwa.

Дурыла рад-нерад мусіў адыйсці ад пані. Я сабе сядзеў, паглядаў на салоннага льва, а тады пачаў капацца ў сваёй памяці, шукаючы ў сваім жыцці сітуацый, у якіх я быў падобны на гэтага дурылу. Са ўстыдам прызнаюся, што знайшоў.

Алесь Барскі

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

КАНФЕРЭНЦЫЯ АДДЗЕЛА БГКТ У ДУБРОВЕ-БЕЛАСТОЦКАЙ

У нядзелю 24 красавіка г.г. у зале Дуброўскага дома культуры адбылася справаздачна-выбарная канферэнцыя аддзела БГКТ. Са справаздачным дакладам выступіў старшыня праўлення аддзела Аркадзь Суліма.

У дыскусіі Янка Ляўко сказаў, што ў папярэдніх гадах беларусы ў Дуброве часта хаваліся са сваёй нацыянальнай прыналежнасцю. Цяпер ужо больш людзей уключаецца ў дзейнасць на беларускай ніве. Арганізуюцца ў нашых вёсках народныя фэсты, каторыя прыцягваюць многа людзей. Выступаюць на іх калектывы з нашых вёсак.

Мікалай Самойлік даказваў, што трэба рэкамендаваць у нашых вёсках фальклорныя калектывы, рабіць сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі. Прапанаваў, каб праўленне аддзела вяло хроніку сваёй дзейнасці. На гэта таксама звярнуў увагу ў сваім выступленні Аляксандр Мазалеўскі.

Пятро Германюк звярнуў увагу на адсутнасць навучання беларускай мовы на Дуброўшчыне: ні ў адной школе дзеці не вывучаюць там роднаю мову. Сам абавязаўся правесці размовы на гэту тэму з бацькамі на вёсках.

Аляксандр Канстанчук у сваім выступленні многа месца прысвяціў арганізацыйнай дысцыпліне паасобных гурткоў, павелічэнню колькасці членаў Таварыства. Звярнуўся з заклікам, каб перадаваць экспанаты ў Беларускі музей у Гайнаўцы.

Нававыбранае праўленне аддзела БГКТ налічвае 15 асоб. У склад 5-асабовага прэзідыума ўвайшлі: Аркадзь Суліма — старшыня, Аляксандр Канстанчук — намеснік старшыні, Уладзімір Парфен — сакратар. Янка Ляўко і Аляксандр Мазалеўскі — члены.

Трохасабовую рэвізійную камісію ўзначаліў Аляксандр Бароўскі.

Дэлегатамі на XI з'езд БГКТ выбраны: Аляксандр Мазалеўскі, Марыя Марчык, Аркадзь Суліма і Янка Ляўко.

Аляксандр Іваноўскі

МАРЫЯ МАРЧЫК



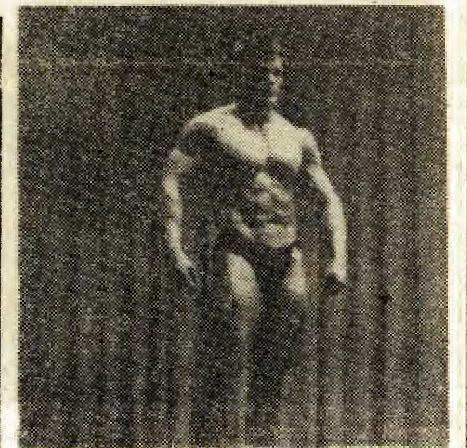
Нарадзілася яна ў Бельніках у 1939 годзе. Выйшла замуж у Сынкоўцы, там разам з мужам і сынам працуе на 10-гектаровай гаспадарцы. У сваім асяроддзі вядомая як грамадскі дзеяч. Актыўна працуе ў гуртках вясковых гаспадынь і БГКТ. Змоладу палюбіла беларускія песні. У 1986 годзе арганізавала ў Сынкоўцах 6-асабовы жаночы калектыў „Граніца" і стала яго кіраўніком. Калектыў выступаў ужо ў Грабянях і Новым Двары, Марыць, каб „Граніца" дабілася высокага мастацкага ўзроўню і заваявала папулярнасць не толькі на Дуброўшчыне.

ЯНКА ЛЯЎКО



Ураджэнец Грабянёў, яму 53 гады. Зараз жыве ў Дуброве і працуе кіраўніком склада сельскагаспадарчых машын. Член БГКТ з 1961 года. Вядомы ў асяроддзі таксама як партыйны дзеяч. З'яўляецца членам прэзідыума праўлення аддзела БГКТ. Дапамагае старшыні аддзела ў арганізаванні бягучай дзейнасці Таварыства. Найбліжэйшыя планы — заснаваць новыя гурткі ў паддуброўскіх вёсках.

Аляксандр Іваноўскі



АТЛЕТЫ ПАД СЦЯГАМ БССР

У суботу 26 сакавіка адбыўся першы ў Беларускай ССР турнір атлетаў — першынства сталічнага горада Мінска сярод юніёраў (да 22 гадоў). Варта заўважыць, што спаборніцтвы па гэтым відзе спорту праводзяцца яшчэ з 1980 г. Яны мелі паўфармальны характар і праводзіліся на грамадскіх пачатках. Але 11 жніўня 1987 г. была створана Федэрацыя Саюза ССР па атлетычнай гімнастыцы і гіравым спорце, а неўзабаве паўстала і Федэрацыя Беларускай ССР, якая ўзяла на сябе арганізацыю ўсіх спаборніцтваў.

Пераможцамі турніру ў Мінску сталі:

катэгорыя да 70 кг — Ігар Чывель,

катэгорыя да 80 кг — Юрась Лаўрык,

катэгорыя да 90 кг — Сяргей Казяба,

катэгорыя звыш 90 кг — Андрэй Вайтовіч.

Абсалютным чэмпіёнам быў прызнаны Андрэй Вайтовіч.

Шаснаццатага красавіка прадбачаны спаборніцтвы ў Бабруйску на першынства Беларускай Рэспублікі.

Мікола Касцюкевіч, Мінск.

ВЯРТАЕМСЯ ДА НАРОДНАГА

ПА СЛЯДАХ КАШУЛІ

Неяк у пачатку гэтага года давялося нам пабываць у Гайнаўскім беларускім ліцэі. Заўсёды гасцінны і сімпатычны настаўнік-беларусіст Васіль Сакоўскі завёў нас у кабінет беларускай мовы, каб паказаць цудоўныя старыя вышываныя ручнікі, якія з'яўляюцца несумненна найбагацейшай дэкарацыяй гэтага кабінета. Пры нагодзе Васіль пахваліўся і новымі набыткамі. Паказаў два вельмі старыя цудоўныя ручнікі з пачатку нашага стагоддзя (яны ўжо былі паказаны ў „Ніве" — № 10 і 11) ды яшчэ старую мужчынскую вышываную кашулю з бялюткага кужалю. Кашуля была багата аздоблена блакітна-зялёна-чырвоным арнаментам, вышытым дробненькім падвойным крыжыкам.

Кашуля мяне заінтрыгавала. І можа не столькі тым, што была эфектам містэрнай работы колішняй майстрыхі, а хутчэй тым, што яна аказалася салідна паднашанай. Значыць, яна не праляжала шмат гадоў як прыгожая рэч і сямейная рэліквія, а была звычайнай і патрэбнай у жыцці кашуляй і пэўна цешыла прыгажосцю свайго гаспадара, калі апранаў яе ў святочную нядзелю.

Вырашыла я пайсці следам гэтага цудоўнага экспаната нашай аўтэнтычнай беларускай народнай культуры.

З дакументаў у ліцэі вынікала, што кашулю перадала ў школьны музей былая вучаніца ліцэя Галіна Адамюк з Чэхаў-Арлянскіх як кашулю свайго дзеда.

Гэты след завёў мяне ў Чэхі-Арлянскія.

У хаце застаю Надзю і Івана Адамюкоў. Пытаюся, што яны могуць сказаць пра старую кашулю.

— О, гэта кашуля майго таты Васіля Адамюка, — кажа Іван. — Даўно яна ў нас ляжала. Як памяць па бацьку. Ён у гэтай кашулі браў шлюб у 1932 годзе. Год пазней я нарадзіўся.

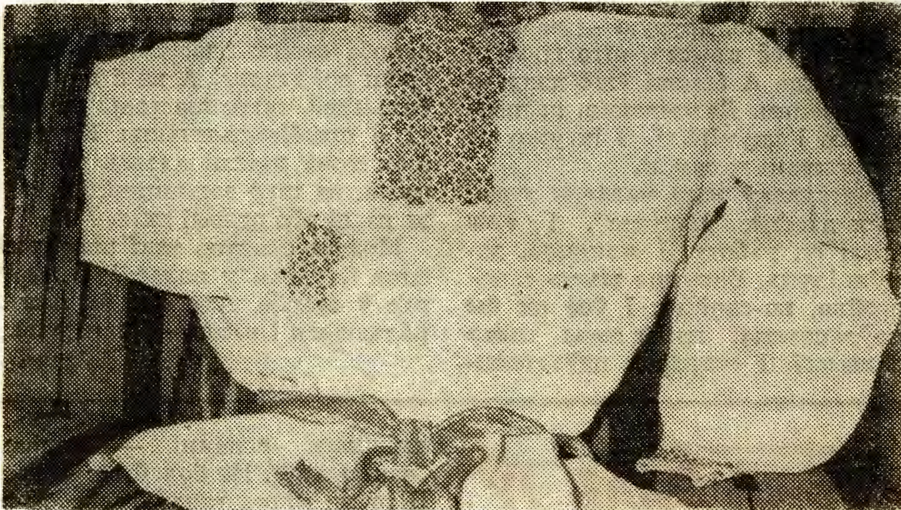
Але дзядзька Іван не памятае, каб бацька насіў гэтую кашулю.

— Магчыма, што яна бацьку яшчэ ад дзеда дасталася. Але хто гэта цяпер можа ведаць!

— А ў мяне яшчэ ёсць бабулін саян, — уключаецца ў размову Надзя. Яна адчыняе шафу і проста з ніжняй полкі бярэ сінюю спадніцу, як бы яе толькі што нехта насіў і паклаў на самым версе. — Саян вельмі стары, — гаворыць Надзя. — Мая мама, бабуліна дачка, нарадзілася ў 1907 годзе. І колькі сябе памятае, гэтая спадніца ў яе мамы была.



Надзя Адамюк паказвае стары сіні саян сваёй бабулі Еўдакіі. Саян пашыты з самаробнай ваўнянай тканіны ўручную.



Вельмі старая вышываная кашуля з белага кужалю, у якой у 1932 годзе Васіль Адамюк браў шлюб Кашуля ўпрыгожана блакітна-зялёна-чырвоным арнаментам з дробнага падвойнага крыжыка.

Пашыты саян з сіняй самаробнай ваўнянай тканіны, прыморшчаны ў таліі, а падол упрыгожаны трыма палоскамі сіняй шаўковай тасемкі. Уся спадніца пашыта ўручную, без машыны.

— А хто іх некалі, тыя машыны, на вёсцы бачыў? Усё шылі рукамі, — паясняе Надзя.

Адзінымі купленымі дробязямі ў вырабе спадніцы былі сіняя фарба ды тыя пару метраў тасемкі.

Не ў адной, пэўна, хаце яшчэ знойдуцца цікавыя старыя рэчы — сведкі даўнейшага жыцця нашых не такіх ужо і далёкіх продкаў. І толькі вялікай пашане да сваіх родных, пашане да іх умення, розуму, ды і проста для захавання памяці аб блізкіх людзях можам дзякаваць таму, што ёсць у нас яшчэ нямала цікавага даўнейшага адзення, прадметаў хатняга ўжытку і старых прылад. Шануйма іх!

І хочацца мець надзею, што ўжо ў хуткім часе гэтыя вырабы народнага мастацтва можна будзе пабачыць у нашым беларускім рэгіянальным музеі, які мы будуем супольнымі сіламі.

Яніна Чэрнякевіч

Фота аўтара

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

II. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ МОВЫ.

3. Паўночна-ўсходні дыялект беларускай мовы — працяг.

На тэрыторыі паўночна-ўсходняга дыялекту беларускай мовы выдзяляюцца тры групы гаворак: полацкая, паўночная і віцебска-магілёўская.[1]

Полацкая група гаворак выступае на захад ад Полацка. Яе межы вызначаюць прыблізна гарады: Расоны-Бягомль-Свір. Характэрныя ёй наступныя моўныя рысы: 1. непаслядоўнае дысімілятыўнае аканне, гэта значыць, што побач з дысімілятыўным аканнем выступае недысімілятыўнае: *въда* і *вада;* 2. чаргаванне заднеязычных са свісцячымі: *дуга-дузе, рука-руцэ;* 3. словы: *мыша* (мыш), *гуся* (гусь); *гукаць* (гаварыць), *пяяць* (спяваць); *свякроўка; кручка, гручка* (бручка); *стаўбун* (гліняная пасуда з вузкім горлам для малака); *пастаўнік* (агароджанае месца для жывёлы ў полі ці ў лесе; *цмок* (вясёлка) і інш.

Паўночная група гаворак выступае на поўнач і паўночны ўсход ад Віцебска. Акрэсліваецца свірска-лепельска-віцебскім пучком ізаглос. Характэрныя ёй наступныя моўныя рысы: 1. цоканне — неадрозніванне (ц) і (ч): *дацка* (дачка), *пецка* (печка), *цалавек* (чалавек). Цоканне, а ўласціва яго рэшткі, захаваліся толькі ў некаторых гаворках гэтай тэрыторыі 2 форма творнага склону множнага ліку назоўнікаў, займеннікаў і прыметнікаў, якая супадае з давальным склонам: *з маладым людзям, за дамам:* 3. форма давальнага і меснага склонаў на *-ы* ад назоўнікаў жаночага роду на *-а: к сцяны, на сцяны;* 4. суфікс *-дл-* у назвах прылад *касавідла, цапавідла,* побач з іншымі варыянтамі суфікса: *касавілна цапавілна; касавіла, цапавіла* і з іншым суфіксам (-j-) *касаўё, цапаўё;* 5. наяўнасць прыналежных займеннікаў з суфіксам *-н-: іхны, ейны;* 6 словы: *палей, палюх* на азначэнне ручкі касы, *стоўб* — назва сахі ў студні з жураўлём, *грыжына* — назва бручкі, *лоб* — назва франтона.

Моўныя асаблівасці паўночнай групы гаворак выходзяць за межы Беларусі і выступаюць у гаворках РСФСР і ў рускіх і беларускіх гаворках у Літве, напр. цоканне з'яўляецца характэрнай асаблівасцю ноўгарадска-пскоўскіх і полацка-смаленскіх гаворак. „З'ява цокання, агульная для часткі беларускіх і рускіх гаворак утварае адзіны арэал. Моўную агульнасць на гэтай тэрыторыі можна тлумачыць гістарычнымі сувязямі полацкіх, смаленскіх, пскоўскіх і ноўгарадскіх земляў. Распаўсюджанне цокання займае тэрыторыю старажытнага рассялення крывічоў і славен і таму яго можна разглядаць як пляменную дыялектную рысу. (...) Цоканне з'яўляецца адной з нешматлікіх рыс, якія ўзыходзяць да гістарычнага часу. Перажылі гэту з'яву славене і значная частка крывічоў (за выключэннем усходніх) у выніку напластавання фінскага элемента."[2]

Пашыраны па-за межамі Беларусі таксама назвы прылад з суфіксам *-дл-,* які адны даследчыкі беларускай мовы лічаць польскім па паходжанню, а другія адзначаюць, што ў беларускай мове ёсць дзве групы слоў з гэтымі суфіксамі: запазычанні з польскай мовы і словы, утвораныя на беларускай глебе. Суфікс *-дл-* вядомы таксама латышскай і літоўскай мовам. А. І. Сабалеўскі выказаў меркаванне, што паколькі гэты суфікс найбольш пашыраны ў літоўскай мове, значыць, з'яўляецца літоўскім па паходжанню. Пскоўскія гаворкі былі некалі суседнімі з літоўскімі і іншымі славянскімі і маглі быць пераходнымі ад усходніх гаворак агульнаславянскай мовы да паўночна-заходніх. Такім чынам, наяўнасць суфікса *-дл-* у беларускіх, рускіх і польскіх гаворках мае агульнае і вельмі старажытнае паходжанне. „Магчыма, што ва ўсходніх славян (рускіх і беларусаў) і заходніх (палякаў) быў адзін продак — група крывічоў, якая па нейкіх прычынах не прайшла на поўнач. Наяўныя археалагічныя даныя сведчаць, што ў канцы I тысячагоддзя н.э. намячаецца перамяшчэнне насельніцтва паміж Пскоўшчынай і Верхнім Прынямоннем."[3]

Супадзенне форм давальнага і меснага склонаў даследчыкі лічаць асаблівасцю паўночнавелікарускіх гаворак. Магчыма, у беларускіх гаворках гэтае супадзенне з'явілася пад уплывам рускай мовы.

Супадзенне форм давальнага і творнага склонаў ахоплівае значны арэал рускіх, беларускіх, літоўскіх і латышскіх гаворак. У лінгвістычнай літаратуры ўказваецца, што рускае насельніцтва Літвы і Латвіі з'яўляецца выхадцамі з Пскоўскай зямлі.

„Моўныя асаблівасці, неаднародныя па часе ўзнікнення і паходжанню, могуць быць растлумачаны ў сувязі з гісторыяй народа. У Полацкім Падзвінні крывічы пасяліліся ў VII-VIII ст.ст. З поўначы іх суседзямі былі пскоўскія крывічы. У VII-IX ст. ст. на тэрыторыю крывічоў пранікаюць іх суседзі славене. Апошнія даходзяць да Верхняга Падняпроўя. Такое суседства і перасяленне адбілася на мове — славене, якія пасяліліся на тэрыторыі фіна-ўгорскіх плямёнаў, неслі з сабою фінскі элемент — цоканне. (...) Полацкае княства захоўвала сваю самастойнасць на працягу доўгага часу і, безумоўна, па сваіх этнічных і моўных асаблівасцях было бліжэй да непасрэдных суседзяў — паўночных і заходніх рускіх земляў. Таму па больш старажытных дыялектных рысах паўночная група гаворак аб'яднана з гаворкамі Пскова і Ноўгарада і мае некаторае адрозненне ад гаворак паўночнага ўсходу Беларусі."[4]

Віцебска-магілёўскай групе гаворак характэрныя наступныя моўныя рысы: 1. дысімілятыўнае аканне: *въда* (дзе ъ „рэдуцыраваны гук" вымаўляецца коратка паміж *а* і *ы*), але *вадзе;* 2. адрозніванне цвёрдасці-мяккасці *(р)* і *(р'): гару* (ад гара) і *гарю* (ад гарэць) — на асноўнай беларускай тэрыторыі выступае толькі цвёрдае *(р);* 3. адсутнасць чаргавання заднеязычных са свісцячымі: *на ду*

(Працяг на стар. 8)

ПРАЙШЛО 1000 ГАДОЎ

УНІЯ — ЯК АЦАНІЦЬ?

Працягваем гутарку з Рыгорам Сасной, настаяцелем Рыбалаўскага прыхода.

„Ніва“: Якія былі пачаткі уніі, адкуль яна ўзялася і як да яе дайшло?

Р. С.: Рым здаўна і да нашых дзён вёў і вядзе сваю ўласную палітыку аб'яднання праваслаўя з каталіцызмам. Зразумела, пад кіраўніцтвам Рыма. Ініцыятыва уніі ў Вялікім княстве Літоўскім паявілася разам з пераходам Ягайлы і літоўскіх князёў на каталіцтва. Пачала вясціся тады місія наварочвання на каталіцтва насельніцтва Вялікага княства Літоўскага, якое ў абсалютнай большасці складалася з праваслаўных і мела ўласную высокую духоўную культуру. Вынік місіі аказаўся мізэрны. Тады ўзнікла думка уніі, значыць аб'яднання ў адзін арганізацыйны арганізм двух веравызнанняў. Палітычная мэта была такая: адарваць праваслаўных у Польскай дзяржаве ад сувязяў з рускім цэнтрам, з рускім коранем.

Унію ўводзілі найбольш станоўча езуіты. Гэты манашаскі ордэн заняўся цяпер простым людам, маламястачковымі жыхарамі, якія не мелі ніякіх прывілеяў, ніякіх правоў.

Выказванні з навейшай гісторыі каталіцызму ў Польшчы таксама сцвярджаюць, што каталіцкія епіскапы свядома імкнуліся выэлімінаваць з Рэчпаспалітай епіскапаў праваслаўных і пераняць уладу над праваслаўнымі, каб прыцягнуць іх да уніі. Гэтакія пачынанні і націскі прымушалі праваслаўных епіскапаў шукаць падтрымкі ў Расійскай царквы. Сітуацыю праваслаўнага народа ў Польшчы пагаршаў той факт, што яго прыгняталі і эксплуатавалі польскія каталіцкія феадалы і яўрэйскія арандатары.

Новастворанаую ж уніцкую царкву падтрымліваў разам з духавенствам польскі кароль, які лічыў цяпер уніцкую царкву адзінай рускай царквой, якая нібы пераняла ўсе правы даўнейшай праваслаўнай царквы. Цяпер якраз кароль стаў вырашаць лёс царквы. Ён жа ў сваіх руках трымаў права назначаць епіскапаў і вырашаць справы царкоўнай маёмасці. Нягледзячы на сімпатыю да уніі, не ўвёў аднак кароль уніцкіх епіскапаў у сенат, дзе засядалі каталіцкія епіскапы. Усё гэта ставіла грэка-каталіцкі касцёл ніжэй ад рыма-каталіцкага, прыніжала унітаў. Унія аддзяляла грэка-каталіцкі касцёл ад уплываў усходу і выдавала яго лёс у рукі лацціннікаў.

Уніты заўсёды лічыліся горшымі католікамі, а уніцкае духавенства ніколі не зраўнялася ў правах з рымакаталіцкім духавенствам. Тут якраз і скрываецца прычына, што шляхта, некалі праваслаўная, якая прыняла унію, хутка перайшла ўвогуле на каталіцтва, каб атрымаць правы і прывілеі. Унія ж сталася веравызнаннем ніжэйшага духавенства і народа — вясковага і мяшчан, якія не мелі палітычных правоў, былі несвядомы істоты з'яў, якія вакол іх дзеяліся.

Царкоўная унія ў Брэсце ў 1596 г. разбіла кіеўскую мітраполію. Увяла непаразуменні і спрэчкі. У XVII і XVIII ст. грэка-каталіцкі касцёл ужо мае лацінскія арганізацыйныя структуры. Таксама актыўна насаджваюцца лацінскія абрады, абсталяванне цэркваў, яўная паланізацыя уніцкага духавенства і уніцкіх набажэнстваў (пропаведзі, песні — па-польску). Ва уніцкіх цэрквах у адрозненні ад праваслаўных, а на падабенства каталіцкіх у XVIII ст. знікаюць іканастасы і царкоўныя вароты, а паяўляюцца невядомыя ў праваслаўных цэрквах бакавыя алтары, канфесіяналы, лаўкі, званкі, арганы, замест ікон — „італьянскія абразы“. **(вв)**

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ



Старая хата ў Дубічах-Царкоўных. Мал. У. Петрука.

Жыццё і смерць чалавека

Нарадзілася дзіця. Радасць у сям'і. Бацька накупляў гарэліцы на хрэсьбіны. Маладая маці з немаўляткам прыязджае з бальніцы дамоў. Пачынаецца карагод адведак. А на хрэсьбінах мужчыны валяцца ад п'янкі пад сталы.

Але мінуў год-другі — і ўсе як бы прызабылі пра нованароджанага чалавека. Акрамя сям'і і, можа, кумаў. Дзіця ідзе ў прадшколле, пасля ў школу. Расце і дужэе. Канчае нейкую сярэднюю прафесіяналку і становіцца на работу. Часам бывае, што і універсітэт закончыць або палітэхніку. Тады інжынерыць яно, ці прафесарыць.

Кожны чалавек бярэцца зарабляць грошы. Аднак жа, гэтых грашыскаў яму ўсё мала і мала. Азіраецца ён на сваіх бацькоў, калі яшчэ жывуць яны. І бацькі даюць, што могуць. Вясковаму народжанцу як бы лягчэй, можа пацягнуць ад бацькоў не толькі грошы, але і мяса, бульбу, іншы раз і адзенне. І з купляю мэблі дапамогуць. Або і мураванку паставіць у падбеластоцкім гуляйполі.

Так дажывае наш нованароджаны да дарослaсці і да ўласных дзетак. Час не стаіць, а бяжыць! Пакуль сюды-туды павярнуўся, бачыць, і ўласных дзяцей настала пара выводзіць у людзі. Кожнаму дзіцяці закладае ашчадныя кніжачкі, адну — прэміяльную, другую — на кватэру. І ўсё крэкча, што грошай яму мала. А бацькі ўжо дзядамі яго дзецям. Дажываюць на рэнце або і паўміралі. З іх ужо не насмокчаш дапамогі.

Пагадаваў наш чалавек уласных дзетак, вывучыў. І яны сталі на работу. І жэняцца, замуж ідуць. Бяруцца жыць самастойна, па-свойму. І ўсё як бы паўтараецца, цэлы гэты цыкл дапамогі. І старасць паўтараецца, і смерць. І дзеці штораз менш з'яўляюцца. Бо ты ім штораз менш можаш нешта даць: грошы ці рэчы якія. А калі нічога не ўзяць-не ўцяць ад старога, дык чаго ж гэта хадзіць да яго?!

Захварэў стары бацька ці маці, а дагледзець іх няма каму, хоць і дзеці свае ёсць на свеце. У бальніцу забіраюць іх, падлечаць там, а назад браць нямаш каму. Ляжаць старыя людзі па бальніцах месяцамі, як бяздомныя якія. Дзецям няма калі займацца імі, вось так.

Калі памрэ стары дома, дык сварба паміж дзецьмі за лішні грош спадчыны. А калі памрэ ў бальніцы, сварацца тады не дзеці, а прыбіральшчыцы. Кожная з іх хоча пайсці адзець нябожчыка, за што заплацяць ёй тыя ж дзеці або сваякі якія.

Можна сказаць так: нараджаецца чалавек у радасці, а памірае ў сварбе. Але сам ён плача родзячыся і плача — канаючы.

Аўрора

АСНОВА — ПОВЯЗЬ ВЯКОЎ

(Працяг са стар. 1)

ства яшчэ і таму, што тады ж фармавалася мая асабовасць, або дакладней кажучы, закладаўся яе асноўны фундамент. Усё, абсалютна ўсё было тады для мяне новым, свежым, найсамперршым — і з'явы сямейнага жыцця, і жыцця грамадскага, і жыцця прыроды з яе колерамі, гукамі, кшталтамі, прасторамі. Не без значэння для майго светаўспрымання было таксама тое, што тады і вада была чыстая, і паветра, і поле не ведала чортавай хіміі. І тут быў свой рытм жыцця — нейкая таемная сінхронія паміж чалавекам і яго навакольным светам.

Жыў я ў вёсцы дзесяць сваіх першых гадзікаў. Сёння мне здаецца, што яны — найшчаслівейшы адрэзак майго існавання. Бо потым абставіны адарвалі мяне ад каранёў і цэлы свет мой страціў першабытную стабільнасць. Не паспеў я, так сказаць, дакончыць сваё дзяцінства. Цяпер гэта мне выразней відаць. Вяртаючыся ў маленства, ужо чалавекам не маладым, я не толькі гартаю пражытыя мною дні-старонкі таго перыяду, але, магчыма, дапісваю тое, чаго не паспеў пражыць.

— Уступаючы ў „гістарычнае кола“, Вы пакарыліся аж тром Музам: паэзіі, прозе і драматургіі. Перамагла паэзія. Але цяпер Вы не толькі агульнапрызнаны паэт, але і вядомы вучоны. Ці процілеглыя стыхіі не расшчапляюць Ваш творчы патэнцыял?

— У нашай сям'і амаль усе бездакорна спявалі, не чужыя ў хаце былі гармонік і гітара, некаторыя мелі дар малявання. Шматбаковыя мастацкія схільнасці дала, пэўна, і мне маці-прырода. На пачатку жыццёвага шляху, здаецца, усё было магчыма. Але ўступіўшы ў „гістарычнае кола“, выбраўшы акрэслены напрамак, не лёгка, відаць, чалавеку з нізоў развіваць усе свае патэнцыяльныя магчымасці. Па дарозе задаткі расцярушваліся. І засталося тое, што засталося. У літаратурнай творчасці я прабаваў ісці шырокім фронтам: апублікаваў крыху апавяданняў, напісаў сцэнічныя творы. І каб жа можна было свабодна друкаваць прозу, а не мініяцюры, каб быў сапраўдны беларускі тэатр (а мог бы быць!) — то хто ведае... Мне не хапала раней і не хапае цяпер беспардоннай прабойнасці, якой выдатна карыстаюцца іншыя літаратары. На старонках „Нівы“ дэбютаваў я ў 1957 годзе. Праз некалькі гадоў у мяне сабралася ладная колькасць вершаў. Памятаю, занёс я іх у ГП, але там усёведаючы чалавек запатрабаваў ад мяне — дзеля далейшай гутаркі аб кніжным выданні — пяцісот „вэршыкаў“. Не болей, не меней. Што ж, многа гадоў трэба было перачакаць, покуль гэты „літаратуразнавец“ не адыйшоў з той там пасады. Першы мой зборнік выйшаў толькі ў 1969 годзе.

Жыць з адной літаратуры — справа ў Польшчы даволі рэдкая. Трэба было думаць аб нейкай прафесіі, якая б карміла. Даўняя распалавіненасць на хлопца вясковага і мужчыну гарадскога, на вельмі эмацыянальнае ўспрыманне свету і на падуладнае лагічным канструкцыям і ёсць, пэўна, прычынай таго, што пішу я лірычныя творы і навуковыя доследы. Ці ёсць у гэтым толк — не мне ацэньваць. Хоць прызнаюся, што інтэлектуальная памяць часта паралізуе мяне як паэта і тады я патанаю ў беспрасветным гамлетызме.

— У сваіх вершах Вы часта адклікаецеся да міфалагічных герояў. Повязь вякоў, нязменнасць нораваў роду чалавечага?

— Мне часта здаецца, што як паэт я выконваю ролю медыума; што хтосьці мне падказвае, водзіць маёй рукой і змушае пісаць іменна тое, а не іншае. Пасля, калі я станаўлюся для сябе самога аб'ектам літаратуразнаўчага доследу, гэта значыць, калі „з боку“ разглядаю свой творчы працэс, то не патраплю адказаць, чаго ў ім было больш: стыхійнай вібрацыі гукаў, слоў, вобразаў, нейкіх рытмаў ці мо больш разумовай, вырахаванай дзейнасці, ідучай ад накопленых

Вяртаючыся да конкурсаў

ЗА ПОЎНЫЯ ВЫНІКІ КОНКУРСУ „БЕЛАРУСКАЯ ПЕСНЯ '88“.

„Ніва“ апублікавала артыкул п.з. „Беласток расспяваны“, якім падсумавала конкурс „Беларуская песня '88“. Аўтар падаў, аднак, толькі лаўрэатаў першых узнагарод. А чаму толькі першых? Чаму не назваць калектывы і людзі, якія цэлы год рыхтаваліся, каб, праз густое сіта раённых аглядаў прайшоўшы, дайсці да цэнтральнага ў Беластоку і тут заваяваць другое ці трэцяе месца? Ранг конкурсу, па-мойму, вымагае апублікавання дакладных вынікаў, якія ўстанавіла высокая і кампетэнтная камісія (добра было б падаць у „Ніве“ і поўны склад камісіі).

Абавязкова прашу ад сябе і ад шматлікіх знаёмых, з якімі я гаварыла, апублікаваць поўны запіс рашэнняў камісіі конкурсу „Беларуская песня'88“.

Вера Валкавыцкая

Дарагая сяброўка! Калі хто ўважліва чытаў тую „Ніву“ з „Беластокам расспяваным“ (№ 14 ад 3 красавіка 1988 г.), дык напэўна заўважыў, што журы сёлетняга цэнтральнага конкурсу вырашыла падзяліць усіх выканаўцаў на тры катэгорыі. Паколькі ў гэтых трох катэгорыях (ці месцах) змясціліся ўсе выканаўцы (40 пазіцый), мы вырашылі абмежавацца апублікаваннем на нашых старонках толькі тых калектываў і салістаў, якія ўвайшлі ў першую катэгорыю, іх і так назбіралася аж 13.

Ну, але, калі трэба, дык можна пералічыць і ўсіх.

Такім чынам журы (ганаровы старшыня — вядомы беларускі кампазітар з Гродна Аляксандр Шыдлоўскі; старшыня — выкладчык Беластоцкай музычнай школы Ежы Сьрудкоўскі; збіральнік музычнага фальклору, журналіст Польскага Радыё ў Варшаве Марыян Даманскі; вядомы беластоцкі музык Роберт Панэк (шмат гадоў дырыжыраваў міліцэйскім духавым аркестрам), журналіст Польскага Радыё ў Беластоку Анджэй Данільчук, ну, і ніжэй падпісаная, адказны сакратар рэдакцыі „Нівы“), дык вось гэтае журы паставіла на **I месца** калектывы з Дабрывады і Меляшкоў, а таксама дуэт з Чыжоў: Оля Ахрымюк і Марыя Іванюк — у катэгорыі аўтэнтычнай фальклорнай песні; калектыў з Гарадка, Рыбалаў і салістку Марыю Міруць з Гарадка — у катэгорыі фальклорнай песні з акампанементам: жаночы хор з Беластока, мешаны хор з Беластока, мужчынскі вакальны калектыў з Гайнаўкі, эстрадны калектыў „Дубіны-1“, вакальную групу душпастырства праваслаўнай моладзі ў Беластоку, салістку Алю Дубец і дуэт Аля Дубец і Люба Гаўрылюк — у катэгорыі сучаснай песні.

II месца. У катэгорыі аўтэнтычнай фальклорнай песні — калектывы з Арэшкава, Нараўкі і Агароднікаў; у катэгорыі фальклорнай песні з акампанементам — калектывы з Орлі, Кнарыд і Райска, а таксама дуэт з Дашоў: Валянціна Міцэвіч і Соф'я Кердалевіч; у катэгорыі сучаснай песні — калектыў „Крынічка“ з Бельска, калектыў „Дубіны-2“, абодва калектывы з Гданьска, салісты: Уладзімір Сахарчук з Бельска, Валянціна Мароз з Бельска, Юрый Налівайка з Гарадка, Ірына Гаданчук з Гданьска, дуэт Яўгенія Коршак і Канстанцін Сілівановіч з Бельска, дуэт Лідзія Янчук і Раіса Тынявіцкая з Беластока, трыо „345“ з Беластока.

III месца. У катэгорыі аўтэнтычнай фальклорнай песні — калектывы з Мельніка, Агародмічкаў к/Беластока і Чыжоў, а таксама саліст Іосіф Карпюк з Сямяціч; у катэгорыі фальклорнай песні з акампанементам на III месцы нікога не было; у катэгорыі сучаснай песні — салісты: Альжбета Томчук з Бельска, Альжбета Рыжык з Бельска, Анна Гаданчук з Гданьска і трыо з Гайнаўкі.

Спецыяльную ўзнагароду атрымаў амаль прафесіянальны спявак Міхась Артышэвіч.

Ада Чачуга



Калектыў з Меляшкоў заняў на цэнтральным аглядзе „Беларуская песня '88“ I месца ў катэгорыі аўтэнтычнай фальклорнай песні.
Фота С. Грынявіцкага.

ведаў. Таму, дальбог, не ведаю, чаму некаторыя праявы сённяшняга жыцця асацыіруюцца мне з міфалагічнымі назвамі або героямі. Магчыма таму, што старажытнагрэцкай міфалогіяй калісьці я захапляўся дзеля яе ашаламляючай паэтычнасці. І вось цяпер час ад часу, мабыць, узнікае нейкая вольтавая дуга лірызму паміж маім часам і той адлеглай эпохай, калі разам з арганаўтамі ў паходзе за залатым руном ішоў Арфей, музыка і спеў якога былі геніяльнымі і выклікалі спачуванне нават у багоў падземнага каралеўства.

Аднак ці будзем трымацца канцэпцыі творцы-медыума, праз якога прамаўляе мінулае і адкрываецца будучыня, ці будзем прызнаваць погляд на паэта як асабовасць выключнай эрудыцыі, дзякуючы якой ён стварае новыя ўяўленні аб чалавеку і такім чынам рухае гісторыю дапераду, то і ў адным, і ў другім выпадку захоўваецца тое, што называецца „повяззю вякоў“ — аснова асноў культуры як ачалавечанага свету, культуры, у якой запісаны трывалыя рысы чалавецтва, але таксама і яго зменлівасць.

— У адным з ранніх вершаў Вы выказалі жаданне жыць здалёк ад „цывілізаваных паводзін“. З цягам гадоў састарэла і думка?

— Выйшаўшы з вёскі ў горад, не мог я, зразумела, не адчуць адменнасці жыцця, якую мне прыйшлося тут як бы нанава спасцігаць. І вось калі я, дзеравенскі хлопец, не ўфармаваны яшчэ ў сваіх поглядах на свет, апынуўся па-за сваім натуральным асяроддзем, многае мяне тады пужала і адначасова прыцягвала. Цягнула ўсё не бачанае мною: вялікія дамы, брукаваныя вуліцы з ходнікамі, машыны. Аднак з імі нельга было падружыць. Хутка я зразумеў, што за ўсім гэтым мёртвым царствам прадметаў скрываюцца чалавечыя адносіны і характары. Пераехаўшы ў горад, і сям'я наша не ў сваім доме, перастала быць ранейшым маналітам і апорай для мяне: кожны быў цяпер заняты, забеганы, змучаны — і ананімны. Унутрана я не мог пагадзіцца з гэтым не суцэльным, як мне здавалася, светам горада. Штучным, нахрапістым, „цывілізаваным паводзінам“ гараджан я супрацьстаўляў натуральныя апаэтызаваныя мною чалавечыя адносіны на колішняй вёсцы.

— Свайго часу ў асяроддзі па-рознаму гаварылі аб эвалюцыі Вашага імя: Янка — Іван — Ян?

— У асяроддзі „ніўскім“ няйначай? Сапраўды, ужываў я раней імя Іван або Янка. Публікаваў таксама пад псеўданімамі. Ад нейкага часу паслядоўна падпісваю свае творы і артыкулы так, як запісаны ў пашпарце, гэта значыць: Ян. Чаму ўсё-такі не Іван ці Янка? А вось чаму. Калі мае вершы, на маё здзіўленне, сталі перакладаць на польскую мову, то ў перакладзе імя Iwan успрымалася як вельмі ж рускае. А я не рускі. А калі было Янка, дык зноў атрымлівалася пэўная недарэчнасць пры перакладзе, таму што па польску Janka — імя жаночае. Чаму мне мянялі пол? Не, не на маю мужчынскую гордасць гэта! Якая там зноў Janka падшываецца пад маю працу? Зараз гэтай псіхічнай праблемы не маю.

Ну, а калі нехта хацеў падкласці пад гэту справу балючае ў нас (і не толькі ў нас) нацыянальнае хамелеонства і намякнуць, што, мабыць, і я такі, то... прабач яму, Госпадзі, бо не ведае, што гаворыць! Прыналежнасць да нацыі пісьменніка вызначае не яго часам наблытаная генеалогія, але тая мова, на якой ён стварае свае мастацкія творы. Адам Міцкевіч — польскі паэт, хоць вырас ён на беларускасці, як Гіём Апалінэр (Кастравіцкі) — паэт французскі, а Джозэф Конрад (Korzeniowski) — вядомы англійскі празаік.

— „Зямлю я бачу, як вялікі сад“ — напісалі Вы. Ці расце ў гэтым садзе і „белавежскае“ дрэва?

— Ці ў вялікім пісьменніцкім садзе Зямлі ўжо заўважаецца і „белавежскае“ літаратурнае дрэўца? Што ж, адкінуўшы фальшывую скромнасць, можна цалкам сур'ёзна сказаць, што „Белавежа“ як культурна-літаратурная з'ява стала заметнай далёка па-за Беласточчынай. Прыгадаю, што аб „белавежцах“ можна прачытаць у Слоўніку польскіх пісьменнікаў Л. Бартэльскага, у беларускай Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва, у нямецкамоўным, а таксама і англійскамоўным падручніку гісторыі беларускай літаратуры. Ведаю, што пра некаторых нашых літаратараў паявяцца яшчэ ў гэтым годзе біябібліяграфічныя звесткі ў The International Authors and Writers Who, што выдае Міжнародны бібліяграфічны цэнтр у Кэмбрыдж (Англія). Як бачым, ведаюць пра нас многія. Аднак распазнаецца тое „белавежскае“ дрэўца, як мне здаецца, выключна „батанікамі“ — прафесіяналамі, гэта значыць перш за ўсё літаратуразнаўцамі ды культураведамі, якія, так сказаць, свядома нацэлены на пазнанне праблемы беларускасці. Для іх якраз як частка гэтай праблемы мы цікавы. І толькі ў такім кантэксце і праз такі кантэкст прачытваецца імі наша творчасць. Інакш гаворачы: на дрэўцы нашым не выспеў яшчэ такі плод, які быў бы ў смаку і кшталце відочны сам па сабе і непаўторны, і не толькі для гурманаў. Каб праз яго пазнаваліся кардынальныя пытанні нацыі і па-новаму каб адкрываўся ды пашыраўся іменна той жа кантэкст беларускасці. Як гэта бачым на прыкладзе твораў Ул. Караткевіча ці В. Быкава.

Інтэрв'ю ўзяў
Г. Валкавыцкі
Фота А. Хоміча



ВАЎКІ І ЛЮДЗІ

Прыйшоўшы дадому, я яшчэ не паспеў распрануцца, як у толькі што прынесенай „Ніве" ўбачыў загаловак „Ваўкі" ў рубрыцы „І так бывае" („Ніва" ад 3.IV.). Я з адной рукой у рукаве, у пярэдняй, прачытаў жахлівую праўду аб выпадку з дзіцём, якога „па-чалавечы" хацелі пазбыцца маці і яе каханак, вешаючы на дрэве ў глухім лесе. Але, на шчасце, дзіцё жыве, бо яго выпадкова выратавалі!

Хаця і загаловак „Ваўкі", і нехта ў аўтобусе назваў іх ваўкамі, то аднак я станаўлюся ў абарону ваўкоў і не толькі ваўкоў, а кожнага звера, якога аніяк нельга параўнаць з чалавекам. Ваўкоў з намі можна было б параўноўваць толькі тады, калі б яны рабілі сваім дзецям столькі крыўды, колькі робім мы, людзі. Я чытаў пра ваўкоў, якія тыднямі галадалі і жыццё аддавалі, каб выратаваць ад чалавека сваіх дзяцей... Але ніколі не чуў і не чытаў, каб ваўчыца пакінула сваё маладое на волю лёсу. А сярод людзей даволі часта здараецца так, што малых, бездапаможных дзяцей, калі не палохаюць, то забіваюць, калі не вешаюць, то рабакі ў нос запіхаюць. Быццам тыя дзеці прасіліся на свет. А суседзі маўчаць, бо не іх гэта справа. Калі аднак дзіцяці пашчасціцца і яно вырасце, а пасля напіша аб сваім жыцці, то ўсе раптам вырачаць вочы са злосці: „Як так можна пісаць пра сваіх бацькоў?! Гэта не сын, а бандыт, якога трэба было задушыць, калі яшчэ поўзаў!"

Бачыце, добрыя людзі, як яно ёсць: над малым можна знуткавацца, біць яго, марыць голадам, празываць, абражаць і пазбаўляць дзяцінства. А калі яно ў сваю абарону асмеліцца нешта адбрахнуць, то ўся ваколіца ведае, які ён „зладзюга" і хам, як ён крыўдзіць старую маці, якая яго на сваю галаву гадавала.

У тым канкрэтным выпадку я ўпэўнены, што міліцыя ім нічога не зрабіла. Пагаварылі, павучылі і пусцілі, бо ж трэба маці дзіцё гадаваць. А хто з нас палічыў, колькі існуе прытулкаў, у якіх гадуюцца дзеці-сіраты? Колькі бацькоў і маці жывуць і цешацца здароўем ды пашанай асяроддзя, а дзеці так і не ведаюць, хто іх бацькі, і астаюцца назаўсёды сіратамі, пад чужой апекай і на чужым хлебе. Яшчэ добра, што цяпер хаця дзяржавы дбаюць пра бедных падкідышаў, што не астаюцца галоднымі і абдзертымі. Як было за панскай Польшчы, многія з нас яшчэ памятаюць. Пісаць аб гэтым нярварта, бо каму? Хто цяпер верыць, што так было? Нават тыя, хто гэту геену перажыў, то і то здаецца яму, што бачыў усё толькі ў кашмарным сне. Людзі перасталі верыць самім сабе. Добра, што раны лечацца, але нельга дапускаць да штучнага гаення, бо пад засохлай скурай рана баліць. А калі так, значыць трэба аб гэтым пісаць. Мо будзе больш добрых

(Працяг на стар. 7)

АЗІРНУЦЦА ЗА СЯБЕ...

(Працяг са стар. 1)

ецца ўласцівае загаспадаранне зямлі — гэтага асноўнага багацця тутэйшага насельніцтва. Толькі за зямлю ў Мілейчыцкай гміне ніхто не змагаецца. Дзяржаўны фонд зямлі пастаянна тут павялічваецца. Зараз набліжаецца ён да **тысячы** га, з чаго зямельныя ўгоддзі складаюць звыш 700 гектараў.

Гмінная адміністрацыя намагаецца распрадаць як мага найбольш гэтай зямлі. Планавалі прадаць 250 га, прадалі толькі 187 га, а 475 га ўдалося размеркаваць на доўгатэрміновыя арэндныя ўмовы.

Усё гэта, аднак, яшчэ поўнасцю не вырашае зямельнай праблемы. Пройдзе год ці два і зноў дзяржаўны фонд зямлі папоўніцца новымі дзесяткамі гектараў сялянскіх гаспадарак, ад якіх адракуцца наступныя састарэлыя іх уласнікі. Значыць, і ў Мілейчыцах наспявае неабходнасць радыкальнага вырашэння праблемы загаспадарання дзяржаўнага фонду зямлі — як у Кляшчэлях, дзе ўжо існуе дзяржаўная сельская гаспадарка, значыць, ПГР, як у Нурцы і Мельніку, дзе гэтыя дзяржгасы зараз наладжваюцца.

У Мілейчыцах пакуль што аб ніякім дзяржгасе ці аб нейкай іншай форме калектыўнага загаспадарання дзяржаўнай зямлі нічога не чуваць. Надалей лічаць тут на руплівасць сялян. Сяляне, аднак, задавальняюцца скромнымі дасягненнямі. Сярэдні ўраджай у гміне і збожжа, і бульбы шмат тут ніжэйшы ад сярэдніх ваяводскіх паказчыкаў. Выкарыстанне мінеральных угнаенняў ледзь перавысіла сто кілаграмаў хімічна чыстага рэчыва на 1 га зямельных угоддзяў. Наглядаецца спадак гадоўлі кароў і свіней. Толькі колькасць авечак на працягу чатырох мінулых гадоў павялічылася на нейкіх сем працэнтаў.

Значыць, азірнуўшыся за сябе ў галіне сельскай гаспадарчай вытворчасці на тэрыторыі Мілейчыцкай гміны, мы не ўбачым ашаламляючых дасягненняў. Ёсць, аднак, перспектывы на лепшую будучыню. Ужо цяпер тутэйшыя сенажаці даюць у сярэднім па 76 цэнтнераў сена з гектара. Гэта парадачны ўраджай. Ён стварае добрую аснову для развіцця жывёлагадоўлі ў недалёкай будучыні. Ужо цяпер наглядаецца павышанае зацікаўленне пародзістымі чорна-белымі ялоўкамі для далейшай гадоўлі і расплоду. Ёсць асновы меркаваць, што зацікаўленне жывёлагадоўляй будзе ў Мілейчыцкай гміне паглыбляцца. У даліне ракі Нурчык ужо каторы год ідзе меліярацыя і комплекснае загаспадаранне сенажацяў. Быў гэта адзін з асноўных пунктаў перадвыбарчай праграмы гміннай арганізацыі ПРОН. На ажыццяўленне гэтага задання выкарыстана ўжо звыш ста мільёнаў злотых. Меліярацыя закончыцца ў 1990 годзе.

А што з іншымі перадвыбарчымі прапановамі і патрабаваннямі жыхароў Мілейчыцкай гміны?

Найбольш агульна можна было б сказаць так: ніводная прапанова не пайшла ў кошык на смецце, усе былі разгледжаны з належнай увагай. Прасочым гэта на некаторых прыкладах. Не першы ўжо раз паяўлялася патрабаванне жыхароў паўднёвай часткі Мілейчыцкай гміны, каб урэшце-рэшт чыгуначнікі пабудавалі ў Баравіках хаця б скромную пачакальню. Справа цягнецца ад заканчэння вайны. Гмінныя ўлады дагаварыліся цяпер з дырэкцыяй чыгункі ў Седльцах наконт будовы гэтага прыпынка грамадскім пачынам.

У Белках на кошт гміны занава пакрылі этэрнітам будынак вясковай святліцы. У Мядзвежыках закончана пабудова вясковай святліцы і пралажана цвёрдая дарога з Мядзвежыкаў да шашы ў Чаромху. Гэты пачын сялян ацанілі амаль на 3 мільёнаў злотых.

Шмат якія перадвыбарчыя прапановы насельніцтва Мілейчыцкай гміны адносяцца да рамонту і пабудовы дарог. І так: адрамантавалі дарогу з Паўлава ў Рагачы, адбудавалі мост на рэчцы Нурчык у вёсцы Левашы, пры выдатнай грамадскай дапамозе пралажылі дарогі ў Сабятына — 300 метраў, Мілейчыцы-Ялтушчыкі — 500 м, хутар Асінкі — Белкі — 200 м, з Мядзвежыкаў на свінаферму — 200 м, Валкі — Любейкі — 350 м, у вёсцы Левашы — 300 м, з вёскі Сабятына на сенажаць — 2,5 км.

ДЗЕЦІ З КАРАКУЛІНА

Ліст Юзэфы Свідэрскай у Каракуліна быў напісаны 8 верасня 1944 года, ледзь паўтара месяца пасля вызвалення Беластока. Атрымаў ліст з дому і Генрык Мальшка.

— Было гэта зараз пасля вызвалення Беластока, — успамінаў ён. — Я нічога не спадзяваўся, думаў, што цуд нейкі здарыўся. Раптам бяру з рук дырэктара ліст ад маці, якая піша, што таксама шчасліва перажыла вайну: яна, мая сястра ды яшчэ адзін брат у мяне паявіўся... Па 30-50 разоў перачытваў я гэтае кароценькае пісьмо! Вядома, што адразу я адпісаў, ды яшчэ паабяцаў маме, што магу даслаць ёй некалькі пудоў мукі, каб не галадалі, каб мелі з чаго хлеб спячы... Я ж тады працаваў у калгасе „Красная звязда" і, сапраўды, мог бы раздабыць нейкі мяшочак мукі.

Ліст ад маці Генрыка Мальшкі не захаваўся, але ліст ад Юзэфы Свідэрскай вось у мяне ў руках і з'яўляецца зараз каштоўным дакументам гэтага змрочнага ваеннага часу. Юзэфа Свідэрская пісала:

„К начальніку детдома.

Будьте так добры, сообщите мне о том, есть ли здесь Данута Свидерская или где-нибудь в другом городе. Николай Кослов прислал письмо домой и писал, что все дети, что были в Друскениках, все живы и здоровы, но я не знаю, есть ли моя дочь здесь или нет..."

Тут мяне перапыніў Генрык Букерт.

— Трэба праўду сказаць, — заявіў ён, — што не ўсе дзеці былі там „живы и здоровы", як напісана ў гэтым лісце. Трое нашых сяброў, здаецца, загінула. Памятаеш? — ён звярнуўся да Данкі Свідэрскай. — Была з намі Райка Кардаш з Заблудава. Аднойчы летам 1944 года захацелася ёй пакатацца па Каме. А тут нечакана паявіўся на рэчцы вялізны параход. Узнялася вялікая хваля — і лодка перавярнулася. Рая і яшчэ адна дзяўчынка-яўрэйка не змаглі выратавацца.

— І яшчэ адна яўрэйка памерла ў бальніцы, — дакінула Данута Свідэрская.



— І хлопец адзін, што дарваўся да свежага, яшчэ гарачага хлеба, і скончаўся ён ад кішачнай колькі, — успомніў Генрык Букерт.

На ліст маці Данкі Свідэрскай адпісаў сам дырэктар Самуіл Пеўзнер.

* * *

У рэдакцыйным пакойчыку сядзела іх трое: Данута Свідэрская-Ліпская (Данка-Белая), Данута Шумінская-Рашкевіч (Данка-Сіняя) і Генрык Букерт.

Першы раз ад вяртання ў Беласток яны зышліся ў маёй прысутнасці ў гэтым „ніўскім" пакойчыку.

— Божа мой! — усклікнула Данута Шумінская. — Яшчэ і сёння сняцца мне гэтыя калгасныя палі. На лета вывозілі нас да працы ў калгасе. Памятаю, назначаць норму: вялізны загончык для праполкі, напрыклад, морквы. Морква як хвосцік у мышы, затое асот — па калена. Пальцы пухнуць, пот вочы залівае, хрыбет баліць. Іншым разам даводзілася зрываць струкі спелага гароху: 150 метраў даўжыні і метр шырыні — гэта палоска на дзённую норму. Кожная з нас старалася як магла хутчэй выканаць гэтую сваю норму, бо раней нельга было зыйсці з поля. Зрэшты, ударнікам, як тады называлі самых лепшых, прыслугоўвалі прывілеі: ім не абмяжоўвалі харчовых пайкоў, выдзялялі лепшую вопратку ды ў кіно пускалі ў першую чаргу. Вось Ірка Ханеўская ў нас найчасцей была ўдарніцай, а мне сіл не хапала, я хварэла...

— Найгоршая для мяне была першая зіма, — цяжка ўздыхнула Данута Свідэрская-Ліпская. — Холадна, голадна і цёмна. Толькі што пасялілі нас у Каракуліне. Пакой вялізны. Пасярэдзіне адна гліняная печка, а пад сценамі 16 жалезных ложкаў з саламянымі матрацамі, а наверх, каб прыкрыцца — адзін плед. Толькі недзе цераз год дырэктар Пеўзнер расстараўся нам цяплейшы абутак і вопратку. Мне, для прыкладу, дасталіся белыя цёплыя валёнкі і пальто на ваціне, з шоўкавай падшэўкай... На шчасце, у школу было недалёка, толькі збегчы з горачкі. А калі марозы даходзілі да 40 і болей градусаў, дык мы зусім у школу не хадзілі...

У Мілейчыцах адрамантаваны вуліцы: 1 Мая і Кузьміцкага, разам 1,7 км, што каштавала амаль 36 мільёнаў злотых. Пракладзены тратуары на вуліцах: Баравіка, Нурэцкай, Янушэвіча, Заблоцкай, Міхноўскага і Школьнай. Распачаўся капітальны рамонт колішняй яўрэйскай сінагогі. Пасля рамонту будзе тут Мілейчыцкі дом культуры. У самым цэнтры пасёлка паявіўся ўжо пад дахам арыгінальны будынак пошты.

Значыць, шмат чаго змянілася ў Мілейчыцах і ў навакольных вёсках. Пасёлак павесялеў, а вёскі папоўніліся новымі дарогамі, водаправодамі, святліцамі.

На жаль, мілейчыцкі ГС адмовіўся ад пабудовы спецыяльнага будынка для тутэйшага рэстарана. А ў старую „мардоўню“ лепш не заходзіць. Дык няма ў Мілейчыцах месца для сяброўскіх, неабавязкова алкагольных, сустрэч. Гэта трэба запісаць у недахопы тутэйшай улады. Не падумала яна таксама аб выкарыстанні свайго прыроднага багацця. Гэта чыстае паветра і цішыня. У даваенны час Мілейчыцы славіліся як антытуберкулёзны аздараўленчы цэнтр. Цэлы лес між дарогамі ў Нурэц і Рагачы быў забудаваны яўрэйскімі дачамі, якія здаваліся на лета ў арэнду. Гэтае месца адзначалася своеасаблівым, вельмі карысным мікракліматам. Можа, падумаць аб аднаўленні гэтай традыцыі?

Гэта ўжо задача для новай мілейчыцкай рады нарадовай, якая зараз жа пасля выбараў абавязкова будзе азірацца за сябе, каб крытычна ацаніць пройдзены шлях яе папярэднікамі. Асабліва ў галіне належнага выкарыстання зямлі трэба будзе тут моцна паднатужыцца. Ды кожны час мае свае патрабаванні і ніхто не можа ведаць, як уладзіцца наша жыццё на працягу гэтых чарговых чатырох гадоў. Напэўна будзе яно працавітае.

Віктар Рудчык
Фота аўтара



У цэнтры Мілейчыц пошта пабудавала сабе асобны будынак.

— Страшна было залазіць у халодную пасцель, — Данута Свідэрская на ўспамін аб гэтым і цяпер уздрыгнула. — Па дзве звіваліся мы ў клубочак, каб хаця крыху цяплей нам было. Знаходзілася сярод нас адна маленькая беларусачка, Валя Калуцкая, здаецца. Яна была з Гомеля або Мінска. Гэтая дзяўчынка ведала безліч розных займальных казак і ахвотна іх апавядала, але хацела, каб нашыя сяброўкі бралі яе па чарзе да сябе ў ложак. Мы з вялікай ахвотай абагравалі Валечку цяплом уласнага цела, каб толькі яна нам расказвала дзівы розныя і небыліцы страшныя. Не было ж тады ані тэлевізараў, ані радыёпрыёмнікаў. Ды спачатку ў Каракуліне не было і звычайнага электрычнага святла, пазней падключылі электрычнасць і абсталявалі радыёапараты. Аднойчы па радыё апавясцілі: „Наши войска перешли реку Белую и освободили город Белосток...“ Мы ўзнялі смех. То ж мы ведалі, што раку Белую можна ў Беластоку пераскочыць адным скокам. Смяяліся мы і адначасова радаваліся, што наш родны горад ужо свабодны. З гэтай нагоды быў падрыхтаваны ў нас спецыяльны абед, мы атрымалі новую вопратку.

— А я тады знаходзілася на працы ў калгасе, — неяк сумна адказала Данка-Сіняя. І толькі пад канец жніўня дайшла да мяне вестка, што можна ўжо адпраўляць пісьмы ў Беласток...

— Вы, здаецца, моцна хварэлі, — звярнуўся я да Дануты Свідэрскай.

— Ой, страшэнна! — усклікнула яна. — Найперш апанавалі мяне балячкі. На нагах і на руках. Нясцерпны боль. Здаецца, што ўсё цела яны паразрываюць. Агнём пякло. Хадзіць ужо не магла, а тым болей працаваць. Цэлымі начамі енчыла ад болю. А пасля яшчэ прычапілася да мяне малярыя, каб яе трасца... — уздыхнула Данута Свідэрская, а яе сяброўка, Данута Шумінская-Рашкевіч, дакінула:

— Я таксама пакутавала ад малярыі і ад тыфу нават...

* ✲ *

Данка Шумінская і Ірка Ханеўская жылі ў Беластоку пасуседску, на вуліцы Сталэчнай. Разам яны хадзілі ў тую ж самую пачатковую школу № 2, якая памяшчалася ля вуліцы Грунвальдскай і разам 7 чэрвеня 1941 года з вялікай радасцю адправіліся на адпачынак у піянерскі лагер, наладжаны над Нёманам, у лесе за Друскенікамі. Каб не гітлераўскае нашэсце на Савецкі Саюз, якое раптам абарвала бестурботны адпачынак многіх сотняў дзяцей, дык піянерскі лагер над Нёманам запісаўся б у іх памяці самай светлай старонкай.

Бацькі Іркі і Данкі былі рабочымі, працавалі на чыгунцы. Абедзве дзяўчынкі дома не ведалі вялікай раскошы. А ў Друскеніках дзяцей кармілі выдатна. Кармілі і апекаваліся імі, наладжвалі цікавыя гульні.

— Толькі быў гэта, — засцерагаецца Ірына Ханеўская-Томчык, — зусім іншы піянерскі лагер ад гэтага, пра які вам ужо расказвалі Данута Свідэрская, а таксама Генрык Букерт, Генрык Малышка ці Рамуальд Зайкоўскі і Эдвард Станішэўскі. Яны адпачывалі асобна.

— Калі гаварыць пра тадышніх хлопцаў, нашых сяброў, — Данута Шумінская заглянула ў нейкі спісак, — дык разам з намі найперш у Друскеніках, а затым аж ва Уфе знаходзіліся: Ян Гжэндзінскі, Чэслаў Яварoўскі, Юрка Радзюкевіч, Вальдэк Пясецкі, Багдан Журынскі і Клосэк, імя якога я не ведаю...

— Добрая ў вас памяць! — захапіўся я.

— Не, у мяне добрыя нататкі, якія захаваліся яшчэ з таго часу, — сказала Данута Шумінская-Рашкевіч. — Я заўжды любіла запісваць розныя рэчы сабе для памяці.

Пазней я пераканаўся, што яна, сапраўды, перахавала шмат якія ўласныя запіскі, якія цяпер сталіся ўжо вартаснымі дакументамі таго змрочнага часу.

— А спісак дзяўчат, вашых сяброўак, магчыма, у вас захаваўся? — паўсур'ёзна, паўжартам запытаў я ў Дануты Шумінскай-Рашкевіч.

— А як жа ж! — на маё здзіўленне зусім сур'ёзна адказала яна. — Калі ласка, вось спісак сяброўак, з якімі давялося мне жыць і спаць у палаце № 6 Дзяржаўнага дзіцячага дома ў горадзе Уфа, — працягнула яна мне лісток пашарэлай, крыху ўжо прыжоўклай паперы, на якой з аднаго боку акуратна быў разрысаваны план размяшчэння паасобных пакояў у гэтай жа палаце № 6, а на адвароце — выпісаны прозвішчы маленькіх жыхароў, якія спалі на тых жа ложках.

Віктар Рудчык

(Працяг са стар. 6)



людзей? Сярод добрых людзей не хопіць месца дрэнным і на зямлі запануе шчасце. Я вельмі хачу, каб тая дзяўчынка ніколі не зазнала ніякае крыўды ад людзей і вырасла на вялікага чалавека. А яе маці — каб ніколі больш не мела дзяцей.

Васіль Петручук

КАБ БЫЎ ХЛЕБ І ДА ХЛЕБА — ПРАЦАВАЦЬ ТРЭБА!

Прачытаў я артыкул Алеся Барскага „На мяжы“ ў „Ніве“ ад 10 красавіка, у якім апісвае ён даўнейшае жыццё. Хачу і я дакінуць сваіх пару слоў, што і ў маёй радні было гэтак жа. Мы ў матулі кралі цеста з дзяжы. Маці, каб нам дагадзіць, брала лапату і клала на яе аер або дубнякі, а на гэта крыху цеста — і ў печ, калі ў ёй гарыць, напячэ гэтага перапечку, абдзеліць нас па кавалку, і мы з'ядаем, бы тыя гусяняты, мала не давімся, так нам смачна! Потым насыпле маці бульбы ў прысак печкі, і, калі яна спячэцца, то і яе мы ўправім за абедзве шчокі, разам і з лупінамі, выцершы толькі аб вопратку. Аж слінка цякла, так елі!

Каб гэта так цяпер маці якая дала свайму дзіцяці таго перапечку або бульбы з лупінамі, то цяперашняе дзіця ляснула б тым перапечкам ці бульбаю маці — бацьку ў лоб! Трэба сказаць, што перапечак быў з молатай у жорнах мукі, якая больш была падобнаю да крупаў.

Хлеб садзілі вялікімі боханамі на лісцях аеру або з дуба. Лісці запасілі яшчэ ўвосень, на зіму. Хлеб пяклі на цэлы тыдзень або і на два, у залежнасці ад таго, колькі яго мелі, столькі і елі. Цвілы хлеб ніхто не выкідаў. Бацька жартам прыгаворваў: „Еш, то грымотаў не будзеш баяцца“. І мы елі, бо сапраўды баяліся. Страх гэты быў паганскі, але быў і ўсё. Елі тую цвіль і рабіліся адважнейшымі, так хацелі імі быць.

А што ж гэта цяпер мы вычаўпаем з хлебам?! Ідзем у краму, абмацваем буханкі ды дапытваемся, ці часамі не ўчарашнія. Я думаю, што раней ці пазней мусім так награшыць, што і хлеба не будзе. Як за Герка кілбасамі падкідаліся, і чым гэта закончылася... Наш народ нічога не шануе, самога сябе ён не шануе! Займаецца марнацыяй і чакае манны з неба. А з неба ўсяго дождж або снег ці град можа пасыпацца, іншы раз пясок, калі віхура вялікая пяройдзе.

Каб быў хлеб і да хлеба — працаваць трэба! Дарагі чытач, ты скажаш ды запытаеш, чаму гэта калісьці, хоць усё шанавалі і добра рабілі, так цяжка жылі, дзецярня хлеба не могучы прычакаць, цеста з дзяжы хапалакрала? Не прасі, чытач, Бога, каб той час вярнуўся! І дзякуй Богу за гэта, што маеш! І не чакай, каб над табою запанавалі паны, якім трэба было за хлеб пяць дзён працаваць у тыдзень, і толькі шосты быў сабе, або нават і не шосты, а нядзеля.

Эдвард Шчасновіч

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

(Працяг са стар. 3)

ге, на руке; пякеш, стрыгеш; 4. форма назоўнага склону адзіночнага ліку прыметнікаў мужчынскага роду з канчаткам *-эй: маладэй, крывэй;* 5. формы ўскосных склонаў з канчаткам *-эй* прыметнікаў жаночага роду адзіночнага ліку: *маладэй* і форма назоўнага склону множнага ліку: *маладэе;* 6. скарочаныя формы інфінітываў: *сесць, несць, печ, бярэжч;* 7. канструкцыя тыпу: *каля яго смяюцца;* 8. словы: *свякрова; вюлька* (вісячая калыска); *згарода, прасла* (назвы плота з жэрдак).

На поўначы гэтай тэрыторыі выдзяляецца віцебская падгрупа гаворак з такімі моўнымі рысамі, як: 1. дысімілятыўнае яканне віцебскага тыпу: *нісець, ціпер, міне, сібе;* 2. форма 1-й асобы множнага ліку абвеснага і загаднага ладу на *-ом* дзеясловаў II спражэння: *сядзём, спём;* 3. словы *жбанок* (назва глінянай пасуды для малака), *крошкі* (прыстасаванне, у якім носяць сена, салому).

Віцебска-магілёўскія гаворкі суадносяцца з суседнімі смаленскімі і бранскімі гаворкамі рускай мовы.

---

[1]. глядзі: Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак пад рэд. Р. І. Аванесава, Мінск 1968, с. 188-190, 223-230.
[2]. там жа, с. 225.
[3]. там жа, с. 227.
[4]. там жа, с. 229-230.

ПАРНАСІК

чытальніцкая літсуполка на негарантаваных палях

* * *

З-пад навіслых цёмных неба схілаў
Раздаецца сумны жураўліны крык.
Чуць няспынны шум амлелых крылаў
На растанне з краем кідаючых клік.

Бывай-жывы, старонка цудоўная і родная.
Не з сваёй волі кідаем цябе.
Кожны з нас горача і шчыра кахае
Прыгожыя, родныя, прасторы твае.

Мы ў чужой краіне цябе не забудзем.
Не перастанем ніколі цябе мы кахаць.
Ў журбе і тузе мы няспынна будзем
Вясны павароту да краю чакаць.

Станіслаў Дашкевіч,
Сякерчын, Яленегорскае ваяводства.



РЫБНАЯ ЗАПЯКАНКА З БУЛЬБАЙ

На 1 кг рыбы (салодкаводнай ці марской) трэба ўзяць 1 кг бульбы, 25 дэкаў масла, 1 шклянку смятаны, 2 бялкі, 2 вараныя жаўткі, 1 цыбуліну, 1 вараную моркву, лаўровы лісток, перац, соль.

Рыбу пачысціць, памыць, выняць з яе косці, парэзаць на невялікія кавалкі, пасаліць, дадаць перац, пасыпаць дробна пасечанай цыбуляй, дадаць лаўровы лісток. Памытую, абабраную і спаласнутую бульбу нарэзаць тонкімі скрылёчкамі. На дно каструлькі палажыць нарэзанае масла (20 дэкаў). Бульбу і рыбу класці пластамі да 2/3 вышыні каструлькі, верхні пласт павінен складацца з бульбы. З бялкоў збіць пену, палажыць яе на верхні пласт бульбы. Пячы ў сярэдняй тэмпературы каля паўгадзіны.

У той час падрыхтаваць соус: падагрэць смятану і рэшту масла, пасаліць па смаку.

Выняўшы запяканку з духоўкі, упрыгожыць яе варанай морквай і жаўткамі, паліць соусам. Можна таксама соус падаваць асобна.

КАРП З ПІВАМ

На 1 кг карпа трэба ўзяць паўтары шклянкі піва, 1 шклянку слабога раствору вады з воцатам, жменю разынак ці сушаных яблыкаў, лімонную скурку з паловы лімона, сцертую на тарцы, некалькі гваздзік, шклянку белых молатых сухароў, 1 лыжку масла, 6 зярнят перцу, 6 зярнят англійскага зелля, соль.

Рыбу пачысціць і спаласнуць, падзяліць на малыя званкі, пасаліць, пасыпаць змеленым перцам, заліць разведзеным воцатам, патрымаць паўгадзіны ў халодным месцы. У каструльцы падагрэць піва амаль да кіпення, дадаць масла, а калі расточіцца, палажыць у каструльку рыбу, даліць воцатавай залівы, дакінуць прыправы, усыпаць крошкі белага хлеба і тушыць пад крышкай мінут 30-40. У канцы тушэння ўсыпаць цертую лімонную скурку і разынкі. Калі няма разынак — дробна нарэзаны сушаны яблык. Падрыхтаваную такім чынам рыбу можна падаваць халоднай ці гарачай.

СМАЖАНАЯ РАПУШКА (СЯЛЯВА) ПАД МАРЫНАДАМ

На 1 кг сялявы трэба ўзяць паўшклянкі мукі, паўшклянкі алею, а на заліўку: 1 цыбулю, 1 пятрушку, паўсэлера, 12 зярнят перцу, 3 лаўровыя лісткі, 5 гваздзік, воцат, цукар, соль, 2 шклянкі вады.

Рыбу ачысціць, памыць, асушыць, пасаліць, памачаць у муку і смажыць на алеі. Падрыхтаваць заліўку: гародніну абабраць, спаласнуць, заліць 2 шклянкамі вады і варыць мінут 20, дадаўшы прыправы. У канцы дадаць соль, воцат і крышку цукру. Астуджаным марынадам заліць смажаную рыбу і трымаць у халодным месцы прынамсі 6 гадзін.

Гаспадыня



Дарагое Сэрцайка! Доўга я думала над тым, як вырашыць сваю праблему. Можна сказаць, што трапіла ў тупік. А ўсё таму, што ў мяне вельмі кепскі характар. Не ведаю чаму, але люблю з усімі сварыцца. Надта крычу. Мне ўжо 19 год, вучуся я ў школе. Мая сяброўка часта звяртае мне ўвагу, каб я не крычала і не сварылася, але я не магу паўстрымацца.

З усім гэтым я б магла нават яшчэ пагадзіцца, каб не тое, што я ніяк не магу сабе знайсці хлопца на даўжэйшы час. Магу, як кажуць, знайсці хлопца вельмі хутка. Але як толькі пазнаёмімся бліжэй, то ўжо мяне ён не хоча. З апошнім хлопцам я хадзіла нават паўтара года, і ўсё ж мы расталіся, хаця быў гэта адзіны хлапец, як дагэтуль, які мяне зразумеў. Гуляла я з ім на вясковых музыках, некалькі разоў прыязджаў да мяне. Але здарылася няшчасце: на нашай дарозе паявіўся трэці чалавек — быў гэта надта прыгожы хлапец і ён мне вельмі спадабаўся. І я палакомілася на яго і пайшла за ім, пакінуўшы свайго каханага.

А вось цяпер і той другі ўжо мяне не цікавіць. І я б хацела пагадзіцца ізноў з маім першым хлапцом Алёшам. Ён мяне ўсё яшчэ кахае. Два месяцы ён да мяне не адзываўся, а цяпер ужо адзываецца, гаворыць нават „Чэсць!" Не мае ніякай дзячыны, на патанцоўках з нікім не гуляе, увесь вечар можа прасядзець у кутку.

Я — яго сардэчная сяброўка, а адзін мой знаёмы казаў, што мы і так будзем разам. Ён не верыць, што мы калісьці можам назаўсёды разыйсціся, на жаль, гэты знаёмы мой у войску цяпер і я з ім не магу скантактавацца.

Парай мне, Сэрцайка, што рабіць: ці чакаць вяртання майго каханага хлопца, ці ўсё ж пашукаць другога? Але ж я толькі Алёшу кахаю і не магу без яго жыць!

Ася

Ася! У 19 год чалавек ужо даволі сталы. І поўнасцю павінен адказваць за свае ўчынкі і паводзіны. Што значыць, што ты голасна крычыш? То перастань крычаць! Чаму ты сварышся з усімі? — Будзь добразычлівай у адносінах да людзей, тады не будзе патрэбы сварыцца.

З тваімі хлопцамі таксама справа няясная: хто каго любіць, хто каго кідае? Ты гаворыш, што не можаш на даўжэйшы час знайсці сабе хлопца, але ж паўтара года, якія ты хадзіла з Алёшам, гэта ў тваім узросце — цэлыя векі! Відаць, мелі вы час, каб прыгледзецца адзін да другога, калі пакахаліся і ён зразумеў цябе. А ў цябе раптам паяўляецца новы хлопец, надта прыгожы, за якім ты пабегла без роздуму, кідаючы свайго вернага сябра. Чаму ж ты з ім перастала хадзіць? А мо не ён цябе перастаў цікавіць, а ты яго якраз? Мо ўбачыў, што дзяўчына лёгкадумная, нясталая ў пачуццях, дык во хутка і зрэзыгнаваў з цябе.

Бедны Алёша! Ты ўпэўнена, што ён яшчэ цябе кахае... Нават стаў гаварыць „Чэсць!" Бяжы, перапрашай, ужо ж і школу канчаеш, мо і замуж ужо выйдзеш хуценька?! Ды толькі выраслі і пасталець спачатку трэба.

Сэрцайка





126

Шчупак — цябе ашукаюць.
Шчур (пацук) — падвох, ашуканства.
Шчыгол — надакучлівыя суседзі.
Шчыпаць — благія сябры.
Шчыт (тарча) — тваё зычанне хутка здзейсніцца.
Шыба — збудзецца чаканае; пабітая — пра цябе гавораць благое.
Шыбеніца — пашана.
Шыла — старанні будуць узнагароджаны.
Шыльда — спрэчка.
Шынка, кумпяк — багацце, шматлікая сям'я; есці — варункі жыцця пагоршацца.
Шынок, карчма — нямілая кампанія; шынкар — запрашэнне ў гасціну.
Шыць — праца прынясе табе даход; і ўкалоцца — візіт маладой асобы.
Шыя — непрыстойныя захады; доўгая або худая — нездароўе; прыгожая — заручыны; хворая — шчасце.
Шэф, начальнік — павелічэнне даходаў; размаўляць з ім — перамены на лепшае.

Э

Эдэльвейс (шаротка) — пераможаш цяжкасці.
Экзамен здаць — моцнае ўзрушанне.
Экзекуцыя — блізкае засмучэнне.
Экіпаж, карэта — добрыя навіны.
Экскурсія — выйграеш судовую справу; у горы — спадчына.
Элегант — зрабіць глупства; дачыненне з наіўнымі.

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

М. Танк

ШЧАСЦЕ

Проста шчасце людское,
Так як і наша з табою,

Пэўна, складаецца з солі,
З хлеба, сабранага ў полі.

З поту, дарожнага пылу,
З роднага небасхілу,

З дружбы, мацнейшай ад смерці,
З песні... І так мне здаецца:

Каб з чаго іншага скласці,
Дык ці было б яно шчасцем?

Мікола Маляўка

УСЁ ПАЧЫНАЕЦЦА З РУК

Над полем спявае жаўрук,
І цэх завадскі прачынаецца —
Усё пачынаецца з рук,
З работы усё пачынаецца.

Зямля прыгажэе наўкруг,
А час, ён прыспешвае, цікае —
Усё пачынаецца з рук:
І сад, і будоўля вялікая.

Кавальскага молата стук,
Пакой, цішынёю ахутаны, —
Усё пачынаецца з рук:
І просты станок, і камп'ютары.

Капры падняліся ўгару,
За шахтамі — поле ўзаранае, —
Усё пачынаецца з рук:
І соль, і буханка духмяная.

Адкрыцці прыводзіць у рух
Не нейкая сіла магічная —
Усё пачынаецца з рук:
І плуг, і ракета касмічная.

Аб подзвігах марыць хлапчук,
На мару з дзяцінства
раўняецца —
Усё пачынаецца з рук,
З работы усё пачынаецца.

Віктар Шымук

ЗАЗУЛЬКА

Над ракою Зазулька
Ў час світальнай зары
„Ку-ку, ку-ку“, — зязюлька
Закувала ў бары.

І па звычцы даўнейшай
Лічаць людзі заўжды
Накуваныя ў лесе
Той зязюляй гады.

А зязюля кукуе,
Аж ахрыпла ў бары.
Славіць рэчку малую
На світальнай зары.

Даўгалецця жадае,
Каб быў мір і спакой
Над зязюліным краем,
Над Зазулькай-ракой.

СПАБОРНІЧАЛІ ШКОЛЬНЫЯ ТЭАТРЫ

7 мая ў Бельскім доме культуры адбыўся чарговы цэнтральны агляд школьных тэатральных калектываў.

На конкурс прыехала 11 тэатраў з 9 школ Беласточчыны. Удзельнічалі дзеці рознага ўзросту. Наймалодшымі аказаліся вучні другога і трэцяга класа з Плёсак, якія прыехалі на конкурс з п'есай „Праведалі“. Падрыхтавала іх настаўніца Леаніла Рудэчка.

Калектыў з Орлі паставіў вельмі старанна жартоўную п'есу Юркі Геніуша „Вывара-жыла“. Вельмі добра заграна тут была роля бабкі-варажыхі, цікавая была дэкарацыя сцэны народнымі вырабамі. Працавала з дзецьмі ў гэтай пастаноўцы настаўніца Анна Шыманская.

Са школы ў Пашкоўшчыне дзеці прывезлі цікавую апрацоўку народнай казкі „Валовая хатка“. Гледачам спадабаліся


Сцэнка з п'есы „Вываражыла“ ў пастаноўцы вучняў з Орлі.


Кланяюцца гледачам пасля свайго выступлення артысты з казкі „Валовая хатка“. Гэта дзеці са школы ў Пашкоўшчыне.


Удзельнікі тэатральнага калектыву са школы № 3 у Бельску. Яны выступілі з п'есай „Пасля ўрокаў“.

вясёлыя звяры ў масках, а таксама жывыя лясныя ёланкі, ролі якіх у п'есе выконвалі дзеці. Рыхтавала сцэнку з вучнямі настаўніца Ірына Жменька.

Са старой беларускай сцэнічнай класікай выступілі калектывы з Барысаўкі („Мікітаў лапаць“) і з Вулькі-Нурэцкай („Міхалка“). Тэатр з Барысаўкі задзівіў усіх гледачоў вельмі багатай сцэнаграфіяй: на сцэне — дзве прыгожыя вясковыя хаты, багацейшая і бяднейшая, нават разам з платамі і гародчыкамі, цікавыя беларускія ўборы з пачатку нашага стагоддзя, добра, вельмі спела і ўмела выкананыя ролі. Вельмі натуральна і вясёла выступіў у ролі Мікіты Янка Каролька. Ён і атрымаў за гэта „Зорчыну“ ўзнагароду. Працуе з калектывам ужо не першы год настаўніца Валянціна Дзмітрук (у мінулагоднім конкурсе калектыў заняў першае месца).

Вельмі арыгінальна і з вялікай сцэнічнай культурай выступіў тэатр лялек са школы № 3 у Бельску. Казку „Чаму ў зубра хаты няма“ паставілі пад кіраўніцтвам настаўніцы Ларысы Бурылы. Апрача цікава выкананых лялек і добрага акцёрскага выканання, п'еса была ўдана ўзмоцнена патрыятычным акцэнтам — песняй аб Белавежскай пушчы.

Школа № 3 у Бельску — найбольшая падставовая школа ў Польшчы з навучаннем беларускай мовы (700 вучняў) — выступіла з яшчэ адным школьным тэатрам — вучні пятага класа пад кіраўніцтвам настаўніцы Міраславы Маркевіч выступілі з п'есай „Пасля ўрокаў“. Пастаноўка аказалася таксама вельмі ўданай.

Аж тры разы паявілася на сцэне п'еса Міхася Скрыпкі „Першыя крокі самастойнасці“. Выступілі з ёй калектывы са школ у Пасынках, у Ласінцы і ў Махнатым. Найлепш атрымалася ў вучняў з Пасынак.

Настаўнік з Махнатага Янка Міранюк прывёз два школьныя тэатры. З „Першымі крокамі самастойнасці“ выступілі малодшыя дзеці, а старэйшыя паказалі п'еску Валянціна Зуба „Не на тым коніку“. Выйшла цікава.

Прагледзеўшы ўвесь гэты багаты рэпертуар, камісія вырашыла, што найлепш выступілі тэатры са школы ў Барысаўцы і тэатр лялек са школы № 3 у Бельску. Ім супольна было прызнана першае месца. Другое месца прызнана калектывам са школы ў Пашкоўшчыне і другому калектыву школы № 3 у Бельску. Два трэція месцы — школам у Махнатым і Пасынках. Адзначана было добрае выступленне калектываў з Орлі і Плёсак.

Найлепшыя акцёры з усіх калектываў атрымалі ўзнагароды, а найлепшыя школьныя тэатры — узнагароды Куратоpыі асветы і выхавання.

Яніна Чэрн - віч
Фота аўтара

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Юлій Ванаг

УСЁ ЦВІЦЕ

Першай зацвіла чаромха. Нібы снежнымі сумётамі замяло бераг Сцюдзёнага Ручая.

Убралася ў кветкі і старая вішня ў садзе.

Спяшаліся расцвісці маладыя яблынькі, быццам баяліся адстаць ад іншых дрэў.

І, нарэшце, у фіялетавыя, белыя і ружовыя ўборы прыбраліся кусты бэзу пад вокнамі.

На лузе даўно жаўцелі лютікі. Пад вербамі красаваліся фіялкі, сарамліва схіляючы свае галоўкі. Пад вольхаю хаваліся белыя ландышы.

Расцвіў увесь свет. Мікінь зірнуў у люстэрка і ўбачыў, што нос яго пакрыўся яркімі залаціста-карычняватымі плямкамі.

— Мама! — радасна закрычаў ён. — Паглядзі, я таксама цвіту!..

— Гэта вяснушкі, сынок! — адказвае мама.

— Значыць, усё яшчэ вясна? Калі ж нарэшце лета пачнецца?

— Вось адцвіце бэз і лета пачнецца.

— Хутчэй бы! — уздыхае Мікінь. — Я купацца хачу...

Маці ласкава ўсміхаецца:

— Пачакай, сынок, адцвіце! Ты яшчэ не ведаеш, як хутка ўсё адцвітае!

— А вось і не хутка! — не згаджаецца Мікінь. — Нос у мяне ўсё лета цвіце!

Ніна Галіноўская

БУСЕЛ ПРЫНЁС

Бусел брата мне прынёс.
Дзе знайшоў? Паміж бяроз.
І таму Андрэй бялявы,
Сінявокі, кучаравы.
Можа, бусел расшчадрыцца —
Прынясе мне і сястрыцу,
Чарнавокую Святланку.
Пазіраю на буслянку.

АБЯЦАНКІ-ПАДМАНКІ

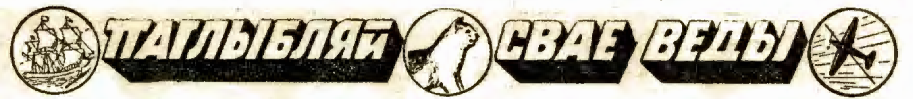
Абяцала Света Валі:
— Падару табе каралі.
Гаварыла Валя Свеце:
— Кветак дам табе букецік.
Абяцалі-гаварылі,
Ды нічога не зрабілі.

ВЯСНОВЫ ДОЖДЖЫК

Дождык спорны і вясёлы
Клапатліва працаваў
Азірніцеся наўкола —
Як усё павымываў.
Аж іскрацца дрэвы, травы.
Лёгка дыхае зямля.
Села сонейка на лаву:
— А цяпер чарга мая.
Прасушыць усё мне трэба.
Браце-ветрык, памагай!..
І заззяла на ўсё неба.
Зноў плыве птушыны грай.

САРОЧЫЯ ЖАРТЫ

Сарока-белабока
Па галінках гайсала,
Стракатала-трашчала:
— Куплю ў вароны
Каптанік чырвоны.
У гускі, у качкі —
Пячэння два пачкі.
А добры гусак
Дасць жменю і так.
Зраблю я трашчотку,
Станцую чачотку.



КОНІ

Не заўсёды конь выглядаў так, як сёння. Пяцьдзесят мільёнаў гадоў назад яго дзікія продкі былі крыху буйнейшыя за кошку і мелі лапу з пяццю пальцамі. Жылі яны ў густых лясах Амерыкі і Еўропы.

Ішоў час. Лясы ператварыліся ў бяскрайнія стэпы. Змяніліся і продкі каня: жыццё на стэпавых прасторах патрабавала хуткасці. Былыя жыхары лесу прыбавілі ў росце, іхняя мяккая пяціпалая лапа ператварылася ў цвёрдае капыта. Бліжэй за ўсё да старажытных продкаў стаіць тарпан — дзікі конь, які жыў калісьці ў стэпах Еўропы і Азіі. Зараз намаганнямі вучоных гэты заніклы від узноўлены — тарпанаў можна ўбачыць у Белавежскай пушчы.

Ад нізкарослых лясных конікаў, у старажытнасці завезеных на Брытанскія астравы, паходзяць сучасныя поні. Іхні рост не перавышае метра. А самыя малюсенькія поні — вышынёй усяго толькі 40-50 сантыметраў. Тым не менш, гэта сапраўдныя конікі самых розных масцей.

Конь стаў другім, пасля сабакі, верным сябрам чалавека. Доўгі час пасля прыручэння коні выкарыстоўваліся галоўным чынам у ваеннай справе.

Сапраўдны культ каня быў у старажытным Егіпце. Гэтая жывёла лічылася свяшчэннай у Індыі і Персіі. Вельмі любілі коней і ў Старажытнай Грэцыі і Рыме. Па загаду рымскага імператара Калігулы яго любімага жарабца Інцытата кармілі з залатога і сярэбранага посуду. У жарабца былі ўласныя слугі. А ў час абмеркавання законаў Інцытат знаходзіўся сярод членаў сената, побач з самымі знатнымі патрыцыямі Рыма.

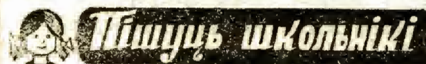
Зусім інакш склаўся лёс коней на амерыканскім кантыненце. Ахвярамі чалавека сталі шматлікія мустангі, здзічэлыя (калісьці яны былі свойскімі) коні амерыканскіх прэрый. Фермеры-жывёлаводы бязлітасна знішчалі мустангаў, прымяняючы самую сучасную тэхніку. Мустангі гінулі сотнямі тысяч, іхня мяса і косці ішлі на ўгнаенні.

Закон аб абароне мустангаў быў прыняты кангрэсам зусім нядаўна.

Вялікія заслугі каня перад чалавекам. І дзякаваць мы павінны не толькі яго сіле і хуткасці. Конь сказаў сваё слова і ў медыцыне! Кумыс, зроблены з конскага малака, лечыць такія хваробы, як туберкулёз, шкорбут, неўрастэнію і анэмію. Конь „падараваў“ нам сывараткі і вакцыны (шчапёнкі) — паратунак ад такіх хвароб, як дыфтэрыя, слупняк і іншыя.

Хочацца верыць, што некалі будзе ўзведзены помнік і безыменнаму каню-працаўніку, які, безумоўна, варты гэтага гонару!

Паводле Т. Гулезавай



ДОБРЫ ДЗЕНЬ, „ЗОРКА“!

Піша да цябе вучаніца шостага класа ў Чаромсе Анэта Юзвовіч.

Наш і іншыя класы нядаўна ўпарадкавалі школьны падворак. Усе паперы мы пазбіралі і спалілі. Чыста пазаграбалі. Упарадкавалі кветнік і пасадзілі прыгожыя кветкі. Яны ўжо хутка будуць цвісці.

Цяпер у нас чыста і прыгожа. Мы хочам, каб кожны год у нас было так, як цяпер. Настаўніца нас вельмі пахваліла.

Так мы ўпарадкавалі вакол школы вясною.

Анэта Юзвовіч,
вуч. 6 класа,
школа ў Чаромсе

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, „ЗОРКА“!

Піша Табе вучаніца 4 класа са школы ў Навакорніне Крыся Федарук. Я прачытала ў „Зорцы“ пра конкурс аб вясне і вырашыла апісаць свае назіранні.

Калі я раніцай іду ў школу, дык бачу перад сабою шырокія зялёныя лугі, палі, дрэвы і птушак. Бачу, як буслы шукаюць па лугах жаб, лётаюць кнігаўкі, дзікія качкі і розныя іншыя птушкі. Бачу таксама розных звяроў.

Вушы мае чуюць прыгожы спеў птушак. Наогул, у навакольнай прыродзе змянілася ўсё. Проста кажучы, уся прырода. Вакол мяне ўсё зрабілася зялёным, хутчэй бяжыць вада ў рэках, больш рыбы і жаб. Людзі носяць лёгкую вопратку, і мацней свеціць сонца.

Я вельмі люблю прыроду. Яна такая цудоўная, цікавая і загадкавая. Найбольш мне падабаецца вясна, таму што вакол пачынае ўсё расці, цвісці і жыць.

Крыся Федарук, 4 кл.,
школа ў Навакорніне.

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ДАРАГАЯ „ЗОРКА“!

Я ўжо пішу не першы раз. Люблю беларускую мову і беларускія загадкі. Высылаю вам адгадкі на тры загадкі, якія прыслала Анэта Андрэюк з 5 класа школы ў Барысаўцы: 1. Сонца. 2. Лядзяш. 3. Лёд.

І я высылаю загадкі.

1. Ногі волата ў вадзе, па спіне — цягнік ідзе.

2. Разаслана пасцілка, на пасцілцы рассыпаны сярэбраны пясочак, а пасярэдзіне — залаты кружочак.

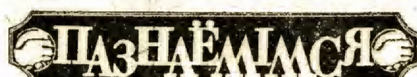
Данута Ільяшук,
Кленікі



Два хлопчыкі ідуць у горад. Іх дагнала машына і спынілася. Шафёр пытаецца:

— Хлопчыкі, як даехаць у горад?

— А вы едзьце за намі, мы якраз туды ідзем, — адказалі яны.



* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 7, к. 2, кв. 64. Вераніка Ядлоўская. 3 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 9, кв. 72. Света Кузняцова. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 6, кв. 55. Юля Малашчанка. 4 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, Бетонны праезд, 211, кв. 3. Оля Бярнацкая. 3 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 8, кв. 5. Павел Сухоцкі, 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 4, к. 1, кв. 5. Ігар Міцкевіч. 4 клас.

* * *

БССР, 220004, г. Мінск-4, вул. Рэспубліканская, 3-А, кв. 4. Андрэй Ланько. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 25, кв. 11. Наташа Круглова. 3 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 6, кв. 41. Віця Мялешчанка. 4 клас.

* * *

БССР, 220051, г. Мінск-51, вул. Дзекабрыстаў, 22, кв. 5. Света Бадытчык. 3 клас.

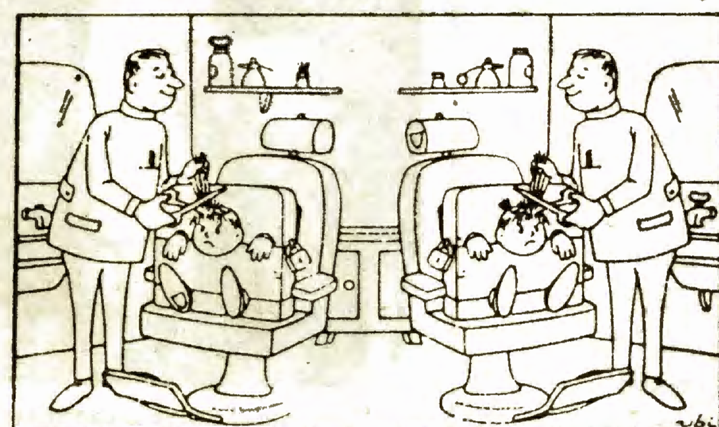
* * *

БССР, 222395, Мінская вобл., Мядзельскі раён, к.п. Нарач, вул. Ленінская 16, кв. 12. Валерык Хацяновіч. 5 клас,

* * *

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты-14, ул. Театральная, 38, кв. 2. Шаталовой Алёне. 7 клас.





Правая і левая частка карцінкі амаль аднолькавыя. Але пяць дробных дэталяў левай часткі на правай змянілі свае месца. Знайдзі іх.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка“

TELEWIZJA WARSZAWA

Piątek 27 V — 8.10 Hist. kl. VII. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiad. 10.10 DT — Reforma gosp. 10.35 „Decydująca bitwa" — serial radz. 11.30 Domator. 12.00 Geogr. kl. VII. 12.05 Genetyka współczesna, kl. I—IV lic. 13.30 TTR — s. II Mech. rol. 14.00 TTR — s. II Prod. rośl. 15.25 W szkole i w domu. 15.45 NURT. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiad. 16.25 Rambit — teleturniej. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Mieszkać. 17.50 Intersygnał. 18.20 Ściśle jawne. 18.50 Dobranoc. 19.00 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.00 Premiery polskiego kina: „Alabama". 21.35 Czas. 22.05 Cabaretro II. 22.40 DT. 23.00 Wieczór z X Muzą.

Sobota 28 V — 7.25 TTR — s. IV Fiz. 7.55 TTR — s. IV Prod. rośl. 8.25 Tydzień na działce. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Drops — mag. dla dzieci i młodzieży. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.40 „Saga rodu Kuśpitów" — film dok. 12.10 Bariery. 12.40 „Wędrówki dalekie i bliskie" — film dok. 13.45 Telewizja prowincja. 14.20 Skarbiec. 15.00 Los. D. Lotka. 15.10 Antologia dramatu powszechnego: Michał Bułhakow — „Molier czyli zmowa świętoszków". 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.00 „Był tu Willie Boy" — film amer. 21.45 Tydzień w polityce. 21.55 Tel. przegląd sportowy. 22.25 Hit '88 — Halina Benedyk. 23.10 DT. 23.20 Kino sensac.: „San Babila, godzina dwudziesta" — film wł.

Niedziela 29 V — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 9.00 Teleranek. 10.00 „Goście" — serial. 10.30 DT — Wiad. 10.35 „Osobliwości przyrody" — film przyrodn. 11.05 Siedem anten. 11.35 Biała niedziela. 11.55 Przyszłość zaczyna się w szkole. 12.25 Kraj za miastem. 12.45 Biała niedziela. 13.10 Teatr dla dzieci: Sergiusz Michałkow — „Zając chwalipięta". 14.00 Koncert Życzeń. 14.45 Biała niedziela. 15.05 W Starym Kinie: „Znachor" — pol. film fab. 16.55 Biała niedziela. 17.15 Teleexpress 17.30 Studio Sport — Mistrzostwa Polski w boksie — finały. 18.10 Marek Sierocki zaprasza. 18.30 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 „Dom" — serial TP (3). 20.55 Sportowa niedziela. 21.50 Siedem dni na świecie. 22.00 „W darze serca" — koncert z okazji Dnia Matki". 23.05 DT.

Poniedziałek 30 V — 13.30 TTR — s. II Fiz. 14.00 TTR — s. II Biol. 15.45 NURT. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiad. 16.25 Zwierzyniec. 16.50 Kino Zwierzyńca. „Zwierzaki, zwierzaki" — serial. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Herenstraat 10" odc. 5 — serial holend. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 Echa stadionów 19.30 Dziennik. 20.00 Teatr TV A. Gelman — „My, niżej podpisani". 21.20 Tel. film dok. „Czarodziej sceny". 21.55 Wokół wielkiej sceny — mag. operowy. 22.40 DT. 23.05 J. niem.

Wtorek 31 V — 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiad. 10.10 DT — Reforma gosp. 10.25 „Przychodnia na prowincji" (5) — serial ang 11.15 Domator. 11.45 Encyklopedia zakopiańska. 13.30 TTR — s. IV Mat 14.00 TTR — s. IV J. pol. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT. 16.25 Krąg. 16.50 Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Prosty rachunek. 17.40 Gazeta rolnicza. 18.10 Tel. Infor. Wydaw. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 Kalejdoskop — My i świat. 19.30 Dziennik. 20.00 „Przychodnia na prowincji" — serial ang. 20.50 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.05 Pr. publ. kulturalnej. 22.00 Sprawa dla reportera.

Sroda 1 VI — 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiad. 10.10 Domator. 10.20 „Wrak" — film czech. 11.45 Domator. 13.30 TTR — s. II Hist. 15.35 NURT. 16.05 Pr. dnia. 16.10 DT — Wiad. 16.25 Los. Ex i Super Lotka. 16.25 Dzień Dziecka (1). 16.35 „Fragglesi" — pr. prod. ang 17.00 Dzień Dziecka (2). 17.15 Teleexpress. 17.30 Dzień Dziecka (3). 17.45 „Cudowna podróż" — film RFN 18.10 Dzień Dziecka (4). 18.25 „Wuzzle" — film USA. 18.50 Dzień Dziecka (5). 19.05 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 Zwierciadło czasu: „Temat" — film radz. 21.40 Klub Międzynarodowy. 22.40. DT.

Czwartek 2 VI — 8.55 Pr. dnia. 9.00 „Dzieci lwicy z buszu" — film fab. prod. ang. 10.25 Tel. film dok. „Klejnoty wileńskiego Baroku". 10.35 Wacław Kowalski — aktor popularny, zapomniany... 11.10 Organy oliwskie. 11.40 Pasjonaci — wojsk. pr. publ. 12.05 Tel. film dok „Kiedy ożywają kamienie". 12.45 Teatr dla dzieci: Andrzej Żak — „Władca czasu" 13.30 Między wiosną a latem" (1). 14.30 Pr. dnia 14.35 W Starym Kinie: „Manewry miłosne" — kom. muz. z 1935 r. 16.15 Między wiosną a latem (2). 17.15 Teleexpress. 17.30 Między wiosną a latem (3). 18.00 Smak życia. 18.30 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 „Doktorek" (6 — ost.) serial franc. 20.50 Pegaz. 21.50 Proboszcz świata — rep 22.10 Hit '88.

КІНО

Bielsk Podl. Kopalnia króla Salomona — USA 30—31 V. Pożegnanie z Afryką — USA 1—5 VI.

Czeremcha Trzeba grać — węg. 29 V. Uwierzcie mi — węg. 1 VI. Umarli uczą żywych — czes. 4—5 VI

Gródek Czyje to dziecko — rum. 1 VI. Miłość, szmaragd i krokodyl — USA 4—5 VI.

Michałowo Biały smok — pol. 31 V—2 VI. Piramida strachu — USA 3—5 VI.

Orla — Plum bum czyli niebezpieczna gra — pol. 1—5 VI.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	**29**	**16**	**Тэадозіі, Магдалены**	**Тройца**	**3.23-19.44**	**17.56-1.48**
панядзелак	30	17	Фелікса, Фердынанда	*Святадухаў дзень*	3.22-19.46	19.21-2.06
аўторак	31	18	Анелі, Петранелі	Клаўдзіі, Юліі	3.21-19.47	20.42-2.32
серада	1	19	Дзень дзіцяці	Дзень дзіцяці	3.20-19.48	21.52-3.13
чацвер	**2**	**20**	**Божае Цела**	**Аляксея, Даўмонта**	**3.19-19.49**	**22.42-4.12**
пятніца	3	21	Лешка, Клатыльды	Канстанціна, Ялены	3.19-19.50	23.17-5.31
субота	4	22	Францішка, Караля	Якава, Васіліска	3.18-19.51	23.40-7.00

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзяць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Спісак чарговых ахвяравальнікаў:

1735.	Марыя і Кастусь Верабей (ЗША)	— 20.00	доляраў
1736.	Ала і Віктар Дубяга (ЗША)	— 25.00	-„-
1737.	Аляксандр, Марыя і Леў Стагановіч (ЗША)	— 100.00	-„-
1738.	Янка Азарка (ЗША)	— 20.00	-„-
1739.	Станіслаў Шабовіч (ЗША)	— 25.00	-„-
1740.	Янка Мойсік (Радыё Ватыкан, Беларуская секцыя) — ад беларусаў у ЗША	— 215.00	-„-
1741.	Сям'я Зубкоўскіх (ЗША)	— 50.00	-„-
1742.	К. Калоша (ЗША)	— 50.00	-„-
1743.	С. Карніловіч (ЗША)	— 50.00	-„-
1744.	Р. Самковіч (ЗША)	— 20.00	-„-
1745.	А. Кабяка (ЗША)	— 20.00	-„-
1746.	Я. Ханенка (ЗША)	— 20.00	-„-
1747.	А. Стрэчань (ЗША)	— 20.00	-„-
1748.	Я. Раковіч (ЗША)	— 30.00	-„-
1749.	Ю. Гасцееў (ЗША)	— 20.00	-„-
1750.	А. Яраховіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1751.	А. Страпко (ЗША)	— 10.00	-„-
1752.	А. Кананчук (ЗША)	— 20.00	-„-
1753.	В. Сергіевіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1754.	Э. Яраховіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1755.	В. Яцэвіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1756.	А. Сацэвіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1757.	Іра Каляда-Смірноў (ЗША)	— 10.00	-„-
1758.	Клаўдзія Каляда (ЗША)	— 10.00	-„-
1759.	А. Міраеўскі (ЗША)	— 10.00	-„-
1760.	В. Ягаўдзік (ЗША)	— 5.00	-„-
1761.	Чарлі Пэйс (ЗША)	— 10.00	-„-
1762.	Л. Вільямс (ЗША)	— 10.00	-„-
1763.	К. С. (ЗША)	— 10.00	-„-
1764.	В. Пашкевіч (Канада)	— 75.00	-„-
1765.	А. Лук'янчык (ЗША)	— 10.00	-„-
1766.	А. Семянчук (ЗША)	— 10.00	-„-
1767.	Раман Г. Бандарук (ЗША)	— 10.00	-„-
1768.	Алесь і Ніна Сільвановіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1769.	Міхась Сільвановіч (ЗША)	— 5.00	-„-
1770.	Люба Корчык (ЗША)	— 20.00	-„-
1771.	Леанід Норык (ЗША)	— 20.00	-„-
1772.	Янка Юхнавец (ЗША)	— 5.00	-„-
1773.	Мікола Заморскі (ЗША)	— 20.00	-„-
1774.	Андрэй Мацукевіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1775.	Яўген Дубовік (ЗША)	— 10.00	-„-
1776.	П. К., Р. К. (ЗША)	— 20.00	-„-
1777.	Васіль Мельяновіч (ЗША)	— 10.00	-„-
1778.	Аляксей Непейн (ЗША)	— 20.00	-„-
1779.	Алег і Жэня Дубяга (ЗША)	— 20.00	-„-
1780.	Інна Лукаш (ЗША)	— 20.00	-„-
1781.	Марыя і Кастусь Верабей (ЗША)	— 20.00	-„-
1782.	Аляксандр Міцкевіч (ЗША)	— 20.00	-„-
1783.	Янка Азарка (ЗША)	— 10.00	-„-
1784.	Эдвард Даніловіч (ЗША)	— 20.00	-„-
1785.	Васіль Стома (ЗША)	— 20.00	-„-
1786.	Аляксандр Корбут (ЗША)	— 20.00	-„-
1787.	Др. Матвей Смаршчок (ЗША)	— 30.00	-„-
1788.	Др. Уладзімір Набагез (ЗША)	— 100.00	-„-
1789.	Міхась Палюховіч (ЗША)	— 15.00	-„-
1790.	Марыя Дубоўскі (ЗША)	— 20.00	-„-
1791.	Вера Кабушка (ЗША)	— 20.00	-„-
1792.	Віталь Кажан (ЗША)	— 30.00	-„-
1793.	Віктар Казлоўскі (ЗША)	— 10.00	-„-
1794.	Пётр Пікулік (ЗША)	— 10.00	-„-
1795.	Наталля Орса (ЗША)	— 50.00	-„-
1796.	Галіна Русак (ЗША)	— 60.00	-„-
1797.	Міхась Тулейка (ЗША)	— 10.00	-„-

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul Wyzwolenia 6 Тэлефон 28-89.

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Юбілейная „Белавежа": творы Алеся Барскага, Сакрата Яновіча, Віктара Шведа, Яна Чыквіна, Юркі Баены, Зосі Сачко, Яніны Шостак, Андрэя Сцепанюка, Віктара Стахвюка; „Наш Парнас" Алены Анішэўскай ● Ян Чыквін: Рэчаіснасць „Белавежы", праўда рэчаіснасці ● Віктар Рудчык: Таіса Кацэйка, настаўніца і дзеяч ● „Сардэчныя тайны": клопаты Цімошкі з-пад граніцы ● „Зорка" ● Кухня ● Соннік.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар). Віталій Луба (галоўны рэдактар). Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Ала Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok ul Wesołowskiego 1 Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 260 zł, półr 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul Towarowa 28 00-958 Warszawa konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11 Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc dla zlecających instytucji i zakładów pracy

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę
- do dnia 10 listopada na I kwartał i I półrocze roku następnego, oraz cały rok następny.
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bież

Zam. 838/88 r. Nakład 4.700 egz. E-3

З суседняга агародчыка

У АБЕДЗЕННЫ ПЕРАПЫНАК

Андрэйку на дзень нараджэння дзядуля падарыў бінокль, і хлопчык не выпускаў яго з рук, разглядваў пешаходаў на вуліцы, машыны, што спыняліся ля шматпавярховага дома палепшанай планіроўкі.

Наводзячы акуляр на чырвоны „Масквіч“, хлопчык чытаў па складах:

— Ла-та-рэй-ная... Глядзі, тата, машыну па латарэйнаму білету выйгралі.

Узяўшы бінокль, бацька Андрэйкі сапраўды на машыне прачытаў толькі што пачутае слова. Больш таго, разгледзеў на дзверцах легкавіка і знак ДТСААФ.

— У гэтай машыне білеты латарэйныя прадаюць, — сказаў бацька.

— А за ёй, — сын зноў прыпаў да бінокля, — ла-ба-ра-тор-ная. Ух ты, і напішуць жа. А ў ёй што прадаюць?

— Нічога. Машына людзей возіць.

Тым часам з усіх бакоў пад'язджалі і спыняліся ля дома ўсё новыя і новыя машыны. Андрэйка чытаў напісанае на дзверцах, а бацька спрабаваў растлумачыць, каго возяць дэзінфекцыйная, пошукавая, спецыяльная, аварыйна-тэхнічная, тэхдапамога, дзяржкіно, карэспандэнцкая, агітацыйная машыны.

— А чаго яны ўсе тут сабраліся?

— Людзі на абед прыехалі, — адказаў бацька.

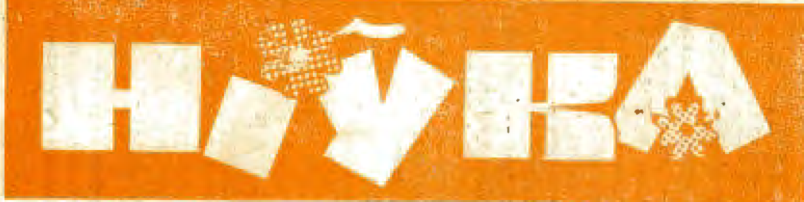
— Татка, а чаму не напісаць — абедзенная?

Бацька ўсміхнуўся:

— Рана табе задаваць такія пытанні. Падрасцеш, сам зразумееш...

Іван Пяшко







ЯК МАМА

Ранкам Эла
Моркву ела.
Ела,
Ела,
Недаела.
Мама кажа ёй:
— Даеш,
Будуць вочкі
Бачыць лепш.
Эла
Моўчкі уздыхнула,
Потым туфелькі абула.
Моркву згрэбла
З фартушка
І... бятом —
Да катушка,
Дзверцы ў клетку
адчыніла
І, як мама,
паўтарыла:
— На, мой зайчык,
Моркву з'еш,
Будуць вочкі
Бачыць лепш.

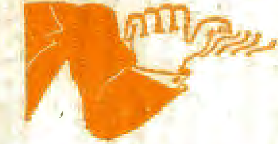
Уладзімір Мацвеенка

УЗРАДАВАЎ

— Сёння я прынёс чацвёрку, — з радасцю паведамляе вучань бацьку.

— Малайчына, сынок, — сказаў той, — тады прынясі з пограбу яйцы і агурок.

— Бабуля, ён ніяк не засынае — праспявайце яму па тэлефону калыханку.



Ён можа ўсё... што пад сілу яго бацьку.

НА ШЫРОКІМ СВЕЦЕ

На купе пяску гуляюць два хлопчыкі:

— А дзе твой тата працуе? — пытае першы.

— На ферме, — адказвае другі.

— А што ён там робіць?

— Казала маці, што спіць.

— А калі прыдзе з працы, што ён дома робіць?

— Паесць і лягае спаць.

— Ну, а калі добра выспіцца, што ён тады робіць?

— Ідзе на работу, бо тады ўжо ноч.

*

— Татка, што такое заапарк? — пытае маленькая Юргіта.

Тут падыйшоў Кіндзюліс і сказаў:

— А гэта такое месца, дзе звяроў ахоўваюць ад людзей...

*

У сачыненні на тэму „Мой бацька“ адзін вучань напісаў: „Мой тата можа пераплысці мора, пяшком перайсці пустыню, перамагчы тыгра... Мой тата можа ўсё, але часцей за ўсё яму даводзіцца мыць посуд і выносіць смецце“.

СВЕЧКА

Вечарам Міколка з бацькам вярталіся ад бабулі. Ехалі на матацыкле. Раптам матор заглух.

— Зноў гэтая свяча! — сярдуе бацька.

— Нічога дзіўнага, — глыбакадумна заўважыў шасцігадовы Міколка. — На вуліцы такі вецер.

З „Весніка Задрыпоніі“

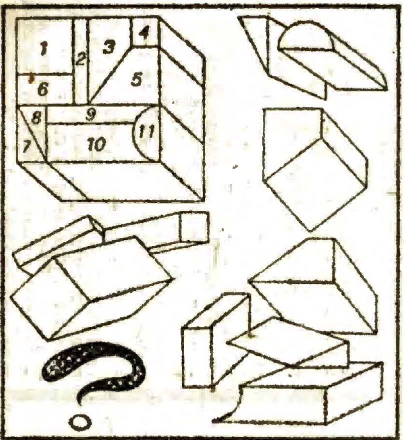
ДЗЕЦІ — НАША БУДУЧЫНЯ

Учора ў ачуцінаўскім радзільным доме нарадзіўся вядомы паэт.

ДАВЕДНІК

Педагог — чалавек, які ведае як выхоўваць чужых дзяцей, лепш, чым сваіх.

ВАРУХНІ ГАЛАВОЮ



Сярод раскінутых дэталей не хапае адной, без якой нельга скласці куб. Якая гэта дэталь?

Адказ: не хапае дэталі 6.

ЧЫЙ ЖА?

Міліцыянер пытае хлопчыка, які заблудзіўся:

— А чый жа ты будзеш?

— Мама кажа, што бацькаў, а тата, што мамчын, — скрозь слёзы адказаў малы.



РОБАТЫ — ЗАБОЙЦЫ

Англійская газета „Дэйлі тэлеграф“ паведаміла аб тым, што робаты, якія так шырока цяпер выкарыстоўваюцца ў японскай прамысловасці, аказаліся здольны на забойства. Спецыяльны даклад міністэрства працы, апублікаваны нядаўна, аналізуе 10 выпадкаў забойстваў апаратараў робатамі. Чатыры выпадкі здарыліся з-за неправідловых дзеянняў апаратараў, а апошніх робаты самі пачыналі атакаваць сваімі стальнымі рукамі чалавека. Першае забойства было здзейснена ў 1981 годзе, калі рабочы быў атакаваны робатам у той час, як папраўляў станок. На прамысловых прадпрыемствах краіны працуе 90 тысяч робатаў.

МОВА ВЕЕРАЎ

У калекцыі амерыканца Чарлза Франса, які жыве ў штаце Аклахома, сабраны 25 вeераў старадаўняй работы; некаторыя з іх - упрыгожаны жэмчугам, пазалочаны, інкруставаны слановай косцю. Усе веееры былі зроблены ў краінах Паўднёва-Усходняй Азіі. Збіраючы калекцыю, Франс вывучыў і „мову веераў“. Дык па існуючых калісь у Кітаі і Японіі правілах з дапамогай веера можна было не толькі падаць умоўлены знак, але і весці „размову“. Напрыклад, дакрананне веера да левага вуха азначала „Прашу, ні аб чым нікому не расказвайце, захавайце ўсё ў таямніцы!“



Толькі гены не атрымліваюць па знаёмству.